

**ТРИЗЕНЬВИК - REVUE HEVDOJADAIKE
UKRAINIENNE TRIDEN'IK**

Число 28-9 (336-7) рік вид. VIII. 10 липня 1932 р. Ціна фр. 2. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 10 липня 1932 року.

На Україні знову голод. Житниця Європи і голод! Не в'яжуться між собою ті поняття. Парадоксом видається сама думка, що край з найбагатшою в світі чорною землею, з трудолюбним, з діда-прадіда хліборобським населенням, з розвинутим сільським господарством, яке не лише щедро покривало всі потреби місцеві, але що-року постачало великі запаси збіжжя на вивіз, що цей край може голодувати. Але Україна голодує — це факт.

Чужоземні газети яскравими фарбами малюють жахливе становище українського села, подають страшні подробиці того лиха, яке ще сильніше збільшує страждання безмірні поневоленого народу. Подаючи голі факти навіть газети, які прихильно ставляться до сучасних володарів України, не можуть не признати, що причина голоду не в несприятливих природніх умовах, не в стихійному нещасті, а що голод — то наслідок самої системи.

Голод на Україні то наслідок окупації московської з її системою червоного терору, безглузких комуністичних експериментів, безмежної експлуатації природніх багатств краю, безоглядного виснаження й нищення його живих сил, нечуваної руїни сільського господарства і всього народнього хазайства завойованої й уярмленої землі.

Українська еміграція, яка живе тільки думкою про рідний край, яка боліє його горем, гостро, дошкульно переживає нове лихоліття, що ним окупаційна влада обдарувала наш нещасний народ.

Минулих разів, — бо не раз уже за червоної окупації зазнавала Україна голоду, який починає входити впрост в систему грабінницько-

го господарювання зайдів, — організували ми на чужині комітети допомоги, вдавалися до впливових політичних чинників з протестами проти поневолення нашої батьківщини, шукали помочі в міжнародніх благодійних установах.

Цього разу того не робимо. І не тому, що не так боляче відчуваємо неспівітські страждання наших рідних там у великій тюрмі народів.

Не тому, що ті заходи еміграції організувати з-за кордону чинну допомогу рідному краю в біді не давали бажаного ефекту.

Не робимо тепер цього тому, що міжнародня солідарність кінчається перед тим хинським муром, за яким починається пекло, що в ньому побиваються підбиті Москвою невольні народи СРСР. Не робимо тому, що ніяка філантропія не в стані допомогти нашому поневоленому народові.

Рятунок для українського народу один — це визволення України з московського ярма і відновлення її незалежної державности.

І нове страшне нещастя, нова кара єгипетська, новий бич фараонів, що з рук червоних окупантів муками голода падають на наболілі плечі нашого народу, — повинні примусити нас подвоїти, потроїти зусилля в боротьбі за визволення нашої отчизни.

Листи до земляків.

ХІ.

«Не у н и в а ю ч и й П и с к а р».

Як ви думаєте, мої милі земляки, звідкіль узялося і пішло це назвисько «хлібороб з Ничипорівки?» Коли вважаєте, що це я, добродій Ніко, жив колись в цьому селі і тому так себе кличу, то помиляєтесь і дуже помиляєтесь. Нічого подібного!

Ничипорівка то — село на Полтавщині, бувшого Пирятинського повіту, недалеко коло Дніпра, а я жив на правому березі те-ж недалеко від Дніпра і Нечипорівку добре знав через те, що там хазяйнував і постійно перебував один мій приятель, який і був дійсним «хліборобом з Ничипорівки».

Він мав там невеличкий хутір, сам провадив господарство і жив з родиною виключно на те, що воно йому давало, свідомо уникаючи від якої-будь служби чи то в земстві, чи то в адміністрації. Він уважав,

що тільки хлібороб може бути цілком вільною та незалежною людиною.

В своєму життю він пережив досить поважну драму, коли молодим доцентом мусів кинути, по наказу лікарів, науку, і засісти на хуторі, щоб потім в Ничипорівці віку свого доживати. Спеціальністю своєю мав ботанику, постійно провадив досліди з мікроскопом і на цій праці у нього почав слабнути зір, хворіти очі і то так, що як би він дослідів своїх не залишив, то міг би зовсім осліпнути. Вчений він був талановитий, бо і досі де-які водорослини мають назву від його прізвища, і розлучатися з наукою, закопуватися на селі було для нього великим надламом життя, але для Ничипорівки це стало великим добром і джерелом своєрідного її відродження.

Справа в тому, що І. П. Бохановський, так звали його приятеля, не тільки провадив своє господарство тими засобами, які могли на той час вважатися взірцевими і могли служити прикладом для всіх його сусідів. Він, обжившись в своєму рідному селі, увійшов цілком в його життя та інтереси і розпочав разом з своєю дружиною систематичну працю над культурою та господарством свого села.

Часи тоді були глухі та політично небезпечні. Частенько його трусили, але титло «доцент імператорського університету» та старі зв'язки рятували його від більшої біди, тим більше, що «революції» він таки справді не робив. Налагодив він знамениту школу, дитячий садок, зорганізував кредитовий кооператив, хліборобське товариство, чудесно поставив товариство тверезости та читальню з бібліотекою при ньому і невтомно провадив працю взагалі виховання люду та своїх співробітників.

Все це робилося на ґрунті українському з українським напрямом та **без** якого то будь розголосу, без пози, так начеб-то це було щось звичайне і інакше бути не може...

* * *

Мабуть багато учасників різних великих з'їздів, що відбувалися в ті часи в Петербурзі, Москві, Харькові та Києві, пам'ятають, що майже незмінно присутнім на них був один дуже чудернацький «провінціал».

Високий, одягнений в довгий, старомодній чорний сюртук, з темними синіми окулярами на засмаленому обличчі, в грубих чоботях, що так не пасували до блискучих паркетів саль, в яких відбувалися з'їзди, він раніше за всіх приходив на засідання і залишав їх тоді,

коли голова проголошував засідання зачиненим. До дебати приголошувся рідко, а коли вступав до неї, то говорив з виразним українським акцентом і часто посилався на те, що робиться «у нас, в Ничипорівці». Але завжди говорив надзвичайно річево, з великим юмором і збори слухали його з захопленням та інтересом. Так що ті, які випадково виходили до буфету, збігалися на час його промови до салі, бо промовляє «у нас, в Ничипорівці»...

Треба зазначити, що в ті часи, про які у нас йде річ, саме підготовлялася перша революція, а потім йшла боротьба з післяреволюційною реакцією. Все повітря з'їздів було пересичено політикою і промовці дуже охоче на цьому грали. Наш «хлібороб з Ничипорівки» ніколи на це не відгукався і в кулуарах його постійно допікали, що «у вас, в Ничипорівці» все благоденствує і йому нема чого сказати. Допитували його, якої він партії, і він на це постійно повторював одне: «я тут тільки всього «неуниваючий пискар»».

Що означало це, — так від нього ніхто остаточно не міг і довідатися. І тільки потім мені пощастило почути його пояснення цього «неуниваючого пискара», як протест проти зполітизованання всякої справи та підходу до неї виключно з погляду політики.

— «Так, — казав він мені, і боротьбу з блощицями та блохами будуть провадити не гігієною та перським порошком, а... конституцією....

* * *

Згадав я цього нашого такого талановитого та такого милого народнього діяча, і стало мені радісно, що він не дожив до сучасної пори і завчасно вмер ще під час війни. Щоб то він, сердега, зараз робив би на Україні, бо він би ні за що не емігрував і не покинув свою Ничипорівку.

Тепер то на Україні, з її українізацією, з її українським урядом та українською Академією, як раз нема зовсім місця для такого українського «неуниваючого пискара», так все зполітизовано та пересичено політикою та ще й тільки одного поганого гатунку....

Недавно читаю в харківському «Комуністові», що на одному колгоспі Херсонщини готуються до посіву і в першу чергу змобілізовано «ударну бригаду», яка переводить відповідну пробу, репетицію посіву, котра починається.... «Інтернаціоналом». Початок посіву і вся підготовка пройшла, пише кореспондент, з великим піднесенням, але закінчиться справа не гаразд, бо... нема насіння. От тобі і «Інтернаціонал»!

Ще раніше я читав в Київській «Прол. Пр.», як одчиняли місцевий м'ясний комбінат, коли зробили перші ковбаси та «бекон». Те-ж почалося «Інтернаціоналом», але тут вже були і промови про те, що прийшов кінець буржуазній Америці з її Чикаго. Не знаю, чи ті ковбаси та, «бекон» міг хто небудь їсти окрім совітських громадян, про це газета не пише, але вона меланхолійно зауважує, що на превеликий жаль комбінат не буде регулярно працювати, бо селяне вирізали худобу і свиней, а та, що була заготовлена, на половині передохла, бо не було чим годувати. От вам і перегнали Америку!

Таке зполітізування самих звичайних фактів надзвичайно дивує чужоземців, які зараз одвідують ССРСР. Вони не без усмішки зауважують на те, що в царстві совітів ніщо не може обійтися без «Інтернаціоналу» та пишних промов, начеб-то там ніколи нічого раніше не будували, не виробляли, не сіяли... Все те, що там робиться відрізняється від того, що робиться у Європі, тільки тим, що коштує дорожче, виробі значно гірше, але все воно виробляється во славу комуністичної політики.

Ці чужоземці мають таку саму психологію, як наш покійний «неуниваючий пискар», бо справді трудові люде вміють одріжняти політику від ділової праці і одно до другого не мішати.

Московщина не знала цього і раніше, а тепер і зовсім згубила всяку міру.

* * *

Ті часи, коли в своїй Ничипорівці «неуниваючий пискар», не покладаючи рук, працював над народньою культурою, вважалися раніше найсмутнішими та найклятішими в житті українського народу. Треба було, щоб прийшов режим «соціалістическаво атечества», щоб вони по методу порівнання нам тепер вважалися як не зовсім пристойними, то принаймні можливими.

Але та психологія «неуниваючого пискара» мусить пам'ятатися вами, мої любі земляки, і зараз, коли життя прийняло у вас характер справді суцільного жаху.

Ми не можемо і не сміємо віддаватися одчаю, ми повинні змагатися до кінця, щоб врятувати нашу землю і державність та відстояти нашу культуру, в основі європейсько-християнську.

І як би вам зараз не було тяжко, я певен, що ви витримаєте і поборите.

К. Н. Ніко.

St. Jean de Maurienne.

30. VI. 32.

Другі роковини

19 квітня 1932 року — це вже два роки, як у Харькові засуджено діячів із Спілки Визволення України, це вже сімсот тридцять днів, а коли дорахувати і попереднє, ще до суду, ув'язнення, то і ціла тисяча, як за більшістю з них, цих мучеників, назавжди для них, аж до їхньої смерті, замкнута важкі двері окупантських казематів, бо не зможуть же вони, старі, хворі, виснажені, вижити присуджений їм довголітній речінець...

Два роки... це ж за нашої гарячкової сучасности такий довгий час, що не тільки весь світ, здається, забув за цей історичний, справді «показовий» судовий процес, але навіть і в українських тутешніх, закордонних колах чи не відійшов він, цей процес і все зв'язане з ним, до історії, до чогось давнього, минулого, тепер уже не цікавого, тепер уже не актуального.

І може лише там, на широких ланах українських, де забагато зв'язано з цим процесом, з його діячами, не зникає пам'ять за них, видатних одиниць серед тисячі тисяч жертв у визвольній боротьбі, імена ж їхні тільки Тобі, Господи, відомі.

Але мало того, що цей судовий процес, цей правдивий відголос тамтешніх подій, забувають тут, серед українських кол, як що не зовсім уже забули, доводилося ще чути, читати обвинувачення тих засуджених в ренегатстві, обвинувачення їх у відсутності мужности на суді, в компромітації самих себе, свого минулого, своєї ідеї, своїх прagnень... Кажучи так, люде ці виявляють абсолютне незнання перипетій цього судового процесу, являють собою несвідомих або може і свідомих слухняних передатчиків большевицької агітації, виявляють цілковиту необізнаність з тамтешніми умовами, методами визвольної боротьби, з одного боку, і репресій проти неї, з другого. Справді, знайшлися серед «45» провокатори, що протягом років провадили свою непомітну Каїнову роботу, і були це не лише українці, були це «свої люде», можемо це з сумом констатувати, ну а інші, по-над сорок осіб?

Що ж, вони є ренегати? Що ж, вони продали свою Україну? Продали за «лакомство нещасне», побасурменилися?

Чи може навпаки, всі вони, маючи забезпечене становище, добру платню, можливість спокійного існування і дальшої праці, проміняли все це на нечувані ще в світі фізичні і моральні тортури, на доживотне ув'язнення, на заслання до Соловок?

І во ім'я чого?

Чи не во ім'я великої, саможертвенної, багатогранної любови до батьківщини?

І таких людей можна називати ренегатами?

Бракувало їм мужности на суді?

Та чи мав би хто моральне право закинути цим людям, всім майже старим, всім хворим, всім виснаженим довгомісячним ув'язненням в цих жажливих суто інквізиційних застінках із значно тільки рафінованішими фізичними та моральними муками людям, які опинилися

на суді без жадної оборони, самі проти єдиного спільного ворожого фронту прокуратури, «громадських обвинувачів», суду, численного натовпу, власних оборонців, за брутального, цинічного, провокаційно-го ставлення всіх до них, скромних кабінетних учених, закинути їм, як що б справді не витримали їхні нерви, їхні сили?

Але, коли, не дивлячися на це все, згадати зміст усіх відповідей Єфремова, що ввесь час підкреслював прагнення до незалежності України, коли згадати дотепні мужні відповіді незабутньої Людмили Михайловни на всі провокаційні запитання до неї, як сміливо кидав у вічі прокуратури про зізнання Павлушкова пан Йосип: «це або сон рябої кобили, або чорт знає що, або щось гірше».

Коли згадати, як Болозович, на ніби наївне запитання прокуратора, чому його перед судом було заслано на Соловки, іронічно відповідав, мабуть, як завжди, поблискуючи зубами та бадьоро поглядаючи крізь окуляри: «мене це питання цікавить ще більше, ніж вас». Коли зовсім ще юнак, Боря Магушевський, гідно, не гублячися, казав на цьому жакливому судовищі, що Петлюра є національний герой української молоді, що кожен український юнак мріє про відродження УНР, мріє стати національним українським героєм... Коли згадати тільки це, то і тоді, справді, не перебільшенням буде порівняти цю поведінку на суді у московських катів з поведінкою «Байди молодецького» на тортурах у турецького султана.

За такого ставлення на суді до обвинувачених, за такого їхнього морального і фізичного стану можна тільки дивуватися, в який спосіб могло знайтися у них стільки громадянської мужності, стільки національної свідомости, щоб не дивлячися ні на що, майже всім в один голос казати, що вони прагнули до самостійної, незалежної України, до її визволення з-під російської влади, що за свій ідеал вони ставили УНР.

Їхне каяття на суді?..

Та чи приходило кому-небудь з цих добровільних додаткових обвинувачів до голови, що це був єдиний з єдиних способів оповісти «тим, що там», усьому світові, що саме діється на нашій славній Україні, на нашій не своїй землі, оповісти про визвольну боротьбу там, про її умови, про наміри, про надії, бо як би не було цього каяття, то розправилися б із цими жертвами, як з тисячами їм подібних десь у закутку і до жадного мікрофону не було б їх допущено, і не почула би Європа їхнього голосу...

І во ім'я цього, во ім'я цього свого обов'язку, може, і вирішили вони, очевидячки, лише для близкочорого натовпу, пожертвувати собою і не тілом своїм — це значно легше, а своїм іменем, душею. А не має на світі більшої любови над ту, що душу свою віддає за близьких своїх...

І може в їхніх нелюдських фізичних і моральних муках, в їхній болючій самоті серед катів інквізиторів та озвірилого ворожого натовпу, давало їм, цим мученикам, сили усвідомлення, що мусять про це все вони сказати голосно, що долетить їхнє віще слово до тих, кому належить почути. Не було тільки їм утіхи знати, що долетіло це слово,

що мовчки, опустивши очі долу, слухали його ті, кому належало почути, що з тиха казали вони: «чуємо, і не забудемо, і помстимося».

І побожно хилиться голова долу, згадуючи за минулі, теперішні і наступні, ще такі довгі, довгі страждання цих наших мучеників-героїв, мучеників-переможців.

Так, переможців. Бо хто-ж переміг? Чи всемогутні окупанти з своїм військом, зброєю, судом, чекістами, пресою, досвідом, пропагандою, чи ця жменька напівживих засуджених, озброєних лише любов'ю до батьківщини, гарячим прагненням до її визволення?

І перемогли ці засуджені мученики, бо вони своїми відповідями, промовами, своєю поведінкою на суді задемонстрували перед усім світом, що Україну не переможено, що в окупантських кайданах, за найжахливіших умов, вона не припиняє визвольної боротьби.

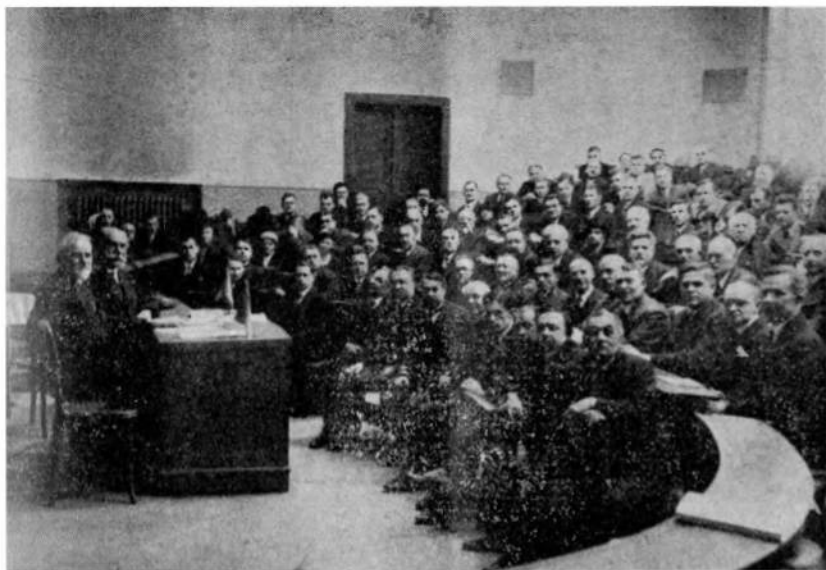
Отже, не можемо, не сміємо забувати за цей судовий процес, за його величезне значіння. Значіння цього судового процесу в нашому політичному житті є таке ж, як і величезного маяка на розбурханому морі, він світив, світить і буде світити та сигналізувати за всі підводні рифи та скелі, за всі небезпеки, що на них можуть не звернути уваги.

Він каже, цей процес, що ганьбою є для всього культурного світу за теперішніх часів, по знаменитих вільсоновських пунктах про самовизначення народів, за часів існування Ліги Націй, за часів мрій про утворення Паневропи, за часів мрій про всесвітній мир, ганьбою є закріпощення народу, який посідає шосте місце в Європі своєю кількістю, що ганьба для всього світу дивитися байдужими очима, як цей нарід ні на хвилину не припиняє своєї боротьби проти окупантів, своїми героїчними зусиллями вибороти собі змогу в своїй хаті творити свою волю, свою правду й як спокійнісенько нищать цей нарід, його найкращих представників, його економічне, культурне, навіть релігійне життя пани окупанти.

Він світитиме, цей маяк, і там, по-за Збручем, на нашій батьківщині, сигналізуючи, що багато помилок та хиб заподіяли ті, вирвані тепер з лав борців за визволення, засуджені; що, не дивлячися на ці помилки, на ці арешти, на це засудження, не можна втрачати присутності духу, надії і що слід ще щільнішими лавами продовжувати роботу, ще активніше, ще енергійніше і водночас значно таємничіше, значно конспіративніше, бо занадто міцний, небезпечний цей ворог.

Гадав Єфремов боротися з ним наукою, і ворог майже знищив Українську Академію Наук, бажав Дурдуківський боротися з ним культурою, нищить ворог здобутки української культури, мріяв Чехівський подолати його за допомогою церкви, не зупинився цей ворог і перед тим, щоб майже знищити Українську Автокефальну Церкву, висунув Болозович проти ворога українську сільсько-господарську кооперацію, розпорочив ворог і цю кооперацію.

А яке величезне значіння цього судового процесу, здавалося б, тут, на еміграції! Він сигналізує тут за найбільшу тутешню нашу небезпеку, за всі ці емігрантські українські партійні суперечки, розходження, орієнтації, сварки, ворожнечу, боротьбу, зазначаючи, що ці

**Засідання II Українського Наукового З'їзду в Празі
в березні місяці 1932 року.**

сварки на руку всім і всьому, за винятком лише української справи; він каже, цей процес, що ці партійні й орієнтаційні суперечки є розкіш, яку може собі дозволити вільний народ на вільній власній землі, що слід позбавитися їх, принаймні припинити їх аж до мирних часів на цілком визволеній Україні; він сигналізує, цей процес, що слід було б брати приклад з тих теренів, де пригноблений народ український давно забув про якісь там розходження, орієнтації, де тамтешні українці, перебуваючи в окупантських кайданах, свідомі лише одного, що перш за все і над усе це самостійна Україна, що нація є по-над партіями, що держава є по-над класами, де у кожного українця за теперішніх часів є лише один ворог — окупантська Росія, де і гетьманець Панченко, і комуніст Володимир Чехівський стоять пліч-о-пліч проти цього єдиного ворога, весь час залишаючися вірними старому, але незлінялому своєму жовто-блакитному прапорові, своїй, від вільного народу українського, на вільній українській землі проголошеній Українській Народній Республіці, її єдино законному за цих часів для кожного українця урядові.

І ці заяви, ці слова за це, ці твердження напівзамучених підсудних, свідомих того, що їх можуть почути «ті, що там», на заході, чи не нагадують нам прекрасного літературного образу, коли прив'язаний до дерева, з неминучою смертю перед очима, Тарас Бульба, забуваючи за своє життя, дбає лише за те, щоб допомогти своїм, щоб урятувати їх

своїм словом від фатальних помилок, від загибелі?.. І сигналізує цей судовий процес і окупаційній російській владі та її посіпакам всю небезпеку, всю ненадійність їхнього становища, сигналізує, що, не дивлячися на найталановитіші плани, на найталановитіше виконання їх, Петлюрівщина не тільки не зникає, не тільки існує, а ще зростає, міцнішає, і це ж там, на Великій Україні, поруч з застінками ГПУ.

І каже цей процес, що не може вмерти, загинути ідея про незалежність України, як не може загинути, вмерти і сама Україна, що може вже незабаром той час, коли втілиться знову ця ідея, коли воскресне Україна, вільна, самостійна, велика.

І не забуде тоді вільний нарід український за всіх своїх мучеників, занесених до великої книги українського суму, за всіх тих, що постраждали, сприяючи визволенню батьківщини, і на почесному місці будуть імена діячів із Спілки Визволення України.

Гл. I.

14. IV. 1932 р.

Перед поворотом на Україну*)

I.

Всяка політична еміграція має свій сенс і може вважатися живою політичною силою лише тоді, коли вона працює в переконанні та певній надії на те, що в той чи інший термін повернеться на батьківщину, де стане до активної та впливової праці над її суспільним та державним відродженням. Еміграція, яка загасила в собі чинну боротьбу за владу на своїй землі, яка з тих чи інших мотивів починає від неї відходити для якої-будь іншої праці, можливо і дуже поважної та корисної, не минуче політично видихається. Вона стає політично виснаженою «парою» і послідовно зкочується до звичайного «обивательства», в якому дрібничкові інтереси поточности набувають все більшої ваги і повільно витиснюють її справжні завдання.

Процес цей йде дуже непомітно і часто по-за свідомістю людей, інколи прикриваючися цілком достойними мотивами, але так саме непомітно політична активність різних еміграційних елементів починає згасати, а чинність їх переходить до більш мирних та менш обтяжних теренів праці. Цілком зрозуміло, що цей процес не минув і нашу українську еміграцію. В ній тако-ж цей потяг до «обивательщини» зазначився вже давно і росповсюдився на найрізніші її елементи. Взяти, наприклад, наші політичні партії. Вони майже цілком розсклалися, майже

*) Питання, порушені автором, великої ваги для всього нашого майбутнього і вимагають як найдокладнішого й найрізноманітнішого висвітлення. Тому, охоче даємо місце статті нашого видатного економіста, хоч і не поділяємо деяких його поглядів. *Редакція.*

цілком припинили свою політичну працю, а про те, щоб робити щось на Україні, у них і гадки нема.

Тим часом, коли українська політична еміграція все-ж таки в найбільшій мірі зберегла свій активний характер та успішно протриває цьому розкладовому процесу, то на це вплинули головним чином два моменти. По перше, величезне значіння має її суто - н а ц і о н а л ь - н и й характер, який з одного боку встановляє її органічний зв'язок з тими національними змаганнями, що об'єднують кращі сили нашого народу вдома і тим самим нашій національній праці за кордоном дають активний політичний характер, а по друге, таке саме, а може ще важливіше значіння має те, що найбільш її активні сили об'єднані під прапором УНР і тим самим органічно заангажовані до постійної та систематичної боротьби з московською окупацією.

Концепція УНР, з її державним центром, як показав вислід всього більш як десятирічного існування української політичної еміграції, явилася тим політичним ідейним осередком, який виявив найбільшу живучість і який разом з тим в найменшій мірі підпав звичайному впливу еміграційних розкладових обставин. Це вже видно хоча б з того, що ніяке еміграційне угруповання не викликає такої постійної уваги та ненависти з боку окупантів, як саме УНР. Разом з тим і всякі закордонні політичні інтриги та комбінації, що мають своєю метою поборювати ідею незалежної Української Держави, обов'язково в першу чергу скеровані проти УНР і залежно від їх походження мають той чи інший конкретний вияв. Все одно, чи справа йде про «Соціалістичну Лігу Народів Сходу», чи «Націоналістичну Організацію», чи відновлення чину Директорії та Гетьманату, всі вони неодмінно мають своїм вихідним центральним пунктом боротьбу з УНР. Власне для цього вони позакулісовими аранжерами і покликаються до життя.

Але, як показав досвід минулих років, зліквідувати УНР ніяк не тільки не дається, і ця концепція та переведена нею організація національно-державних елементів не тільки не розкладається, а навіть приводить до того, що і ці всі «комбінації» примусово в той чи інший спосіб повинні рахуватися з ідеєю незалежності України та соромливо притаювати свої чи федеративні, чи навіть «недільмчиські» плани, виставляючи на поверх дня начеб-то українські державні змагання.

Таким чином, концепція УНР виявляє свою конструктивну силу не тільки безпосередню працю всіх тих елементів, що нею об'єднуються, не тільки активністю державного центру та всієї тієї організації, що йому підпорядкована та ним керується, але тако-ж і тим, що всі ворожі їй течії, мусять в той чи інший спосіб обов'язково ставити проблему української державности та знаходити для її рішення більш-менш пристойну форму, що може інколи і зовсім розходитися з намірами їх позакулісових інспіраторів.

Разом з тим все це утворює для всіх течій української думки та її різноманітних угруповань обов'язковий зв'язок з традицією української державности, як отправним пунктом політичного чину, і то української державности, що має своїм осередком Велику Україну, з остаточною тепер ліквідацією всяких її сурогатів, що порівнюючи не-

давно ще мали місце в різних, головним чином берлінського походження, політичних комбінаціях.

Великою, історичною заслугою УНР являється безсумнівно остаточно затвердження тієї національно-державної тези, що відродження української державности зв'язано з ліквідацією московської окупації Великої України і що, по-за межами цього, інших скільки будь реальних та національно доцільних шляхів нема зараз і не передбачається в майбутньому.

Виходячи з цієї презумпції та цієї основної ідеї, я в своїй першій статті про «Економічну відбудову України»*) нав'язував цю відбудову до того моменту, коли Україна стане знову фактично Українською Народньою Республікою, добре розуміючи той безсумнівний факт, що між тим моментом, коли вона остаточно сконсолідується, як самостійна і в економічному відношенні держава, і сучасністю залягає більш-менш довгий період боротьби всього українського народу за ліквідацію большевицького панування, та період самої ліквідації.

Тоді я зазначав, що на еміграційні політичні організації покладається не тільки постійна співучасть в цій боротьбі, а тако-ж завчасна підготовка всіх тих позитивного характеру заходів та державних засобів, при допомозі яких ця консолідація може бути переведеною, як найуспішніше і в найкоротший час. З погляду практично - політичного тут може найбільшу вагу має підготовка до того періоду, який наступить безпосередне зараз після впаду совітської влади на Україні. Само по собі зрозуміло, що зараз у нас не може бути точних фактичних відомостей що-до цього, але сама можливість цього кінця для нас, особливо в зв'язку з тим становищем, в якому знаходиться зараз ССРСР, не уявляє жадних сумнівів. Мусимо передбачати його конкретні вияви і таким чином до нього підготуватися.

II .

При всій поки-що неясності питання про занепад совітської системи, бо тепер і навіть найбільш ортодоксальні оптимисти вже не беруться відгадати, коли саме прийде кінець для неї, де-що і тут можливо вважати остаточно в'ясненим.

В першу чергу являється безсумнівно певним, що совітська система абсолютно не надається для якої-будь еволюції, в напрямку зближення її з нормальним демократичним ладом. Надії на те, що шляхом і на ґрунті постійних політичних та ділових зносин з культурними державами вона поступово перетвориться в більш-менш нормальний тип сучасної держави, завели, і тепер ніхто вже з цього приводу яких будь ілюзій не має. Совітська система впаде лише в наслідок нової революції, яка прийде тоді, коли большевицький режим та ті сили, на яких він спірається, остільки розкладуться, що та боротьба, що її провадять поневолені народи ССРСР проти нього з такими жертвами, увінчається нарешті остаточною перемогою.

Так саме ясно тепер, що не може бути і не повинно бути ніяких «інтервенцій» військового характеру з боку яких будь сторонніх

*) Диви «Головні віхи економічної відбудови України», «Тризуб» ч. 7-315 і 8-316 цього року.

держав. Тільки більшовики самі в своїх спеціальних агітаційних цілях постійно та систематично через «Комінтерн», пускають чутки про ріжні «інтервенційні» плани тої чи іншої держави, або їх коаліції, при чому і самі добре знають, що ці плани їхня вигадка.

Ідея інтервенції взагалі протилежна сучасній політичній свідомості демократичних держав, а при тій ситуації міжнародній, яка утворилася за останні часи, вона і фактично являється повною утопією. Тому-то навіть більшовики здебільшого зараз «інтервенціоністські» плани характеризують, як підготовку війни «буржуазного світу» проти «соціалістичного союзу», тако-ж добре знаючи, що і цього фактично нема.

В цій грі більшовиків з начеб-то існуючими військовими приготуваннями європейських держав проти СРСР може найкраще виявляється ріжниця двох політичних систем: демократичної європейської та більшовицької азійської, ріжниця їхньої суспільної психології та відношення до народніх інтересів, вартости людського життя і т. и. Їм зовсім незрозуміло, що на війну зараз європейська держава може віджатися лише тоді, коли її н а р і д н а те погодиться. Вони питання війни розуміють в площі понять того деспотичного ладу, який існує у них: накаже Сталін йти війною і вся справа вирішена. Тому-то цілком справедливо весь демократичний світ найбільшу погрозу військову бачить як раз в існуванні більшовицького режиму на території бувшої Росії.

Таким чином, ліквідація і впад совітської влади в найменшій мірі може залежати від яких будь зовнішніх чинників в тому розумінні, як це собі уявляють більшовики, себ-то що злагодиться якась «змова», якась «коаліція», що поставить собі метою зліквідувати ненависну буржуазному та капіталістичному світові першу спробу «соціалістичної держави». Вона може бути ліквідованою лише внутрішніми революційними силами в наслідок тих політичних, соціальних та національних протилежностей, які весь час нагромаджуються в СРСР та приведуть до нового вибуху, який і покладе врешті кінець «диктатурі» пролетаріята так саме, як це відбулося в 1917 року з «диктатурою» царату.

Треба зауважити, що при всій несимпатії демократичних держав до більшовицького режиму, при всьому антогонізмі між совітською системою та тим ладом, що панує у всьому світі, — більшість сучасних держав дуже стримано відноситься до перспективи нової революції на теренах бувшої Росії. Вони, як не задоволені, то принаймні не мають особливого клопоту з тією тимчасовою релятивною «рівновагою», яка встановилася з пануванням більшовиків на Сході Європи, з тією можливістю провадити якісь торговельні зносини, мати якісь замовлення. А тим часом, нова революція може і СРСР перевернути в сучасній Китаї з складними питаннями розмежування інтересів та тимчасовою втратою і того убогого ринку, який зараз там мається. «Рівновага» знову порушиться, а разом з тим і загальне становище і без того складне ще більш заплутається.

Маємо всі підстави думати, що більшовики добре розуміють цю ситуацію і дуже зручно та талановито її використовують для продовження свого панування та цілей III-ю Інтернаціоналу, з свого боку

тако-ж уникаючи всіми силами приводів якого будь збройного конфлікту.

Але таке становище, цілком безперечно на європейських кордонах, далеко менш є певним на Далекому Сході, де взагалі зазначеної рівноваги не мається, де головні чинники, навпаки, зацікавлені в тому, щоби вона була встановлена зовсім в іншій комбінації, як це малося перед війною і зараз після неї, де назрівають цілі комплекси суперечок та боротьби інтересів, які і викликають вже збройні конфлікти. Всім ходом річей ССРСР. може і проти своєї волі, втягається в ту боротьбу, яка розвивається на Далекому Сході, бо відмовитися від неї для большевиків з одного боку не можливо по традиціям бувшої Росії, як держави, що тримається берегів Тихого Океану, а головне тако-ж і по мотивах суто комуністичного характеру, мотивах боротьби за світову революцію, яка має такий великий шанс в пропаганді серед азійських народів. Тут можливість військового конфлікту не тільки не є виключеною, але з кожним моментом стає все більш і більш реальною. Цілком зрозуміло, що він може для ССРСР бути зв'язаним з наслідками, які при сучасній його внутрішній ситуації можуть бути далеко більш важливими, як боротьба на якійсь там далекій окраїні.

При тій напруженості внутрішніх відношень, що під сучасну пору характеризує становище ССРСР, при тому катастрофічному положенні продовольчих засобів, яке фактично зараз знизилось до рівня голодування народніх мас, при повній відсутності закордонного кредиту та загальному виснаженні економічних ресурсів, скільки будь затяжний збройний конфлікт для ССРСР неминуче мусить перейти, тако-ж згідно з большевицькими прогнозами для всякої сучасної війни, у війну горожанську. Не дурно П. Мілюков, який що-до ускладнень на Далекому Сході зайняв дуже «патріотичну» позицію, подає «дружні поради» совітській владі на випадок війни помиритися з народом та встановити громадський мир. Цю пораду за весь час великої війни він тако-ж подавав і царському уряду, але ми знаємо, що з цього вийшло. Так само і тепер, маючи на увазі, що «історія ніколи ще нікого нічому не навчила», ми не маємо жадних підстав сподіватися, щоби совітська влада виявила себе розумнішою від царської. Та і запізно мабуть для неї взагалі «мириться з народом». По всім даним, на випадок війни ССРСР чекає доля 1917 року зо всіма його наслідками.

Само по собі зрозуміло, що ці міркування з приводу Далекого Сходу, оскільки б вони не уявлялися логичними та заснованими на фактичних даних, все-ж таки не можуть бути цілком бездоганними. Ми їх навели не тільки тому, що така можливість не є виключеною, що вона зараз жваво дебатуеться, як совітською, так і світовою пресою, а головним чином, як ілюстрацію того в н у т р і ш н ь о г о становища, яке мається зараз в ССРСР і яке нагадує становище Російської імперії перед 1917 роком, коли зовнішній конфлікт був вистачаючим джерелом її розпаду та руїни. Разом з тим в цій ілюстрації для нас тако-ж є найбільш цінним та важливим те, що навіть і при військовому конфлікті центр ваги з погляду українських визвольних змагань лежить все-ж таки в тих в н у т р і ш н і х силах, що зараз зростають на Україні, і їх здібності опанувати сприятливу ситуацію в більш доцільний та

тривкий спосіб та з більш позитивними державними наслідками, як це було зроблено в попередній період.

Так саме, як і у випадку війни, аналогічна сприятлива ситуація може утворитися і при якомусь внутрішньому вибухові, викликаному дальшим розкладом сільського господарства та загостренням продовольчої кризи, крахом того спеціально ошуканського «грундерства», яке зветься «п'ятилітками» і яке провадиться за рахунок позичених грошей, без огляду на рентабельність їх вкладання і т. и. Невиключена тако-ж можливість і нового «заговору Сирцова» з участю в ньому впливових військових елементів та несподіваною ліквідацією персональної диктатури Сталіна.

Для нас зараз важливі лише ті безсумнівні висліди з цих міркувань, що ніякої сталої державної консолідації за весь час панування ССРСР на теренах бувшої Росії не відбулося, що це є організм цілком хворий і пливкий, що його постійно чекає загроза повторення 1917 року зо всіма далеко йдучими наслідками.

III.

В революціях, не дивлячись здавалось би на їх катастрофальний та наче-то іраціональний характер, як і у всяких масових явищах, мається своя закономірність, своя логика, що впливає з умов тої країни, де вона відбувається. Тому-то в той час, коли французька революція мала характер суто-централістичний та національний, революція, що відбулася на теренах Росії зразу-ж прийняла напрям відосередковий та розбилася на цілий цікл революцій націо-нальних. Причини цього явища загально відомі і вони в першу чергу криються в тому, що російська державність не в силах була витворити на тих величезних просторах, які вона посідала, при тій надмірній кількості підбитих народів, що входили до складу російської держави та утримувалися там силою, справжньої державної організації, з органічним зв'язком всіх частин і всіх ріжноплемінних елементів. Будуємо все на піску», казав вже на початку імперії наш земляк Безбородько і те саме в інших виразах повторював Вітте на передодні її кінця. Ця «на піску» введена будова, що зтворилася силою зброї та підтримувалася тією-ж самою силою в епоху монархії, виявила свою повну нікчемність, коли хоч трохи повіяло духом демократії і коли розсклалася та військова сила, якою все трималося в купі. Ми з особливим натиском тут мусимо підкреслити, що розпад Росії в революцію 1917 року відбувся в зв'язку з зростанням на її теренах демократичного руху, бо для демократичного опанування російської території та співжиття її народів треба було, щоб «державна нація» мала такі сили та властивості, яких у неї і в помині не було.

Большевики для відновлення «єдиної державности російської» пішли шляхом монархії: вони з допомогою німців відбудували військову силу, використавши сили старої «охранки», знаменито налагодили політичну поліцію, а замість ідеї монарха та православного синоду з хрестом на св. Софії поставили комунізм, з обіцянками негайного

раю земного для бідноти, з світовою революцією та з одночасним знищенням всяких натяків на демократію. Демократія та відновлення єдиної російської державности річі несовмісими. Метода їхня дала свої наслідки, і російська державність відновилася, але зо всіма тими її складниками, що привели до краху в 1917 році, при тій новій погрозі, на яку колись зауважував А. Пісехонів, що новий розпад її буде остаточним і ніякі сили знову відновити її вже не зможуть.

Всі ці міркування наявно показують нам, що новий революційний вибух на теренах бувшої Росії не тільки зліквідує совітську владу, але матиме той самий відосередковий характер, який мала революція 1917 року.

Але, порівнюючи з нею, вона матиме для цього вже інші, далеко глибші підстави, що закладені в надзвичайно зросшій нації й свідомості поневолених ССРСР народів. Большевики, маючи на увазі світову революцію та значіння в революційних рухах національного питання, в свій національній політиці пішли іншим шляхом в порівнанні з царською Росією і тим самим викликали духів, з якими вони тепер, повернувши на старий русифікаційний шлях, вже не мають можливости дати собі ради.

Про те, що в цьому напрямкові робиться на Україні, ми добре знаємо. Знаємо і те, що навіть комуністична партія на Україні зараз проголошена «неблагонадійною» та віддана під догляд ГПУ. Знаємо тако-ж і те, що «жовто-блакитні» настрої розповсюджені серед українського комсомолу, де панує явна та одверта ворожість до московських «головотяпів», по термінології покійного Фрунзе. Але те саме має місце і по інших осередках «инородческих». Ось що недавно, в березолі докладав на одному російському патріотичному зібранні біженець, який допіру прибув з ССРСР. «Ви повинні знати, — казав він, — що посилення чужеземних республік, не є тільки дзвінка та голосна фраза. На превеликий жаль, це є грізна дійсність. Ми там добре знаємо, що Казань вже не на словах, а на ділі з російського стала татарским містом. Тубільним стає і Ташкент. Тубільними робляться Якутськ, Верхнеудинськ. Люде, які приїздять з цих околиць, одногolosно говорять про зміну бувшої російської інтелігенції місцевою, про владу закордоних «спеців», про далеко йдучу руїну російської національної «спайки», що була головним цементом держави російської».

Припустімо, що цей біженець, по відомому російському прислів'ю «у страха глаза великі», на 50 від. прибильшує небезпеку, але за всім тим його відомості, які не протилежать і іншим, підтверджують наш погляд, що новий революційний рух в ССРСР піде, що-до політичного його напрямку, шляхом 1917 року з тією одміню, що процес розпаду єдиної державности буде ще більш рішучим та швидким і нема жадних сумнівів, що всі головні країни ССРСР на цей випадок не затримаються використати того пакту совітської конституції, який дає їм можливість вийти з Союзу та проголосити себе самостійними республіками.

Цілком зрозуміло, що поруч з таким розпадом єдиної державности та політичним усамостійненням окремих країн автоматично відбудеться і розпад спільного економічного життя, розпад тієї економічної

та фінансової системи, що зараз має ще більш централістичний характер в порівнянні з часами царату, через заведення «планового господарства», з керуванням його з московського центру. Цей процес економічного усамостійнення окремих країн, при сучасній ситуації, що утворилася совітською системою господарки, матиме безперечно де-які відмінні риси в порівнянні з минулим, коли доводилося мати діло з господарством капіталістичного та індивідуального типу.

Цілком зрозуміло, що він проходитиме в умовах далеко менш сприятливих і буде більш утрудненим і більш болючим, як в попередні часи, і то не стільки в наслідок пануючої зараз централізації управління підприємствами та постачання, їх засобами продукції, скільки в наслідок тієї мізерії, яка мається взагалі що-до забезпечення кожного підприємства ними. Тоді малися величезні запаси, тепер ми маємо постійні «прориви» та брак елементарних засобів і ресурсів. Тоді малися старі, досить міцні та активні органи зації, з традиційними зв'язками економічного та фінансового характеру, а тепер залишається безпорадні уламки комуністичної бюрократичної системи з «текучою» робітничою силою та безвладними «спецами» і всякими комітетами, з амбіціями такого недавнього безмежного панування і над майном, і над людьми. Всі ці умови робитимуть процес усамостійнення економічного життя надзвичайно трудним і перешкоджатимуть скільки будь-якому правильному функціонуванню різних галузів промислового та виробничого апарату.

Тим часом тако-ж безперечно маютья моменти і другого, вже більш позитивного характеру, які цьому процесові значно полегчать його розвиток. В порівнянні з минулим ми будемо позбавлені впливу руйнуючих гасел про всякий розділ майна та всецілющу силу всякого усупільнення. Навпаки, в економічному житті має шанси відразу запанувати принцип господарчої самодіяльності та прагнення до реальної продуктивної праці на ґрунті справжньої самоокупаємости. Фактичне знесення залежності від московського керуючого центру примусить шукати кожне підприємство шляхів своїми силами себе захоронити та забезпечити своє існування і продовження своєї продукції.

Не менш характерним тако-ж для цього періоду мусить бути, при загальній хаотичності та анархичності економічних відношень, майже повне припинення всякого далекого обміну окрім того, що може бути налагодженим на близьких віддаленнях, велика матеріальна нужда та недостача всякого роду товарів. Аналогічний момент ми вже переживали і по досліді знаємо його основні риси.

Такий є той загальний стан, що характеризуватиме перші часи по занепаду совітської влади.

IV.

Переходячи тепер до оцінки ситуації в ці часи на Україні, ми маємо всі підстави припускати, що і тут ми зустрінемось з повторенням 1917-1918 років, себ-то з проголошенням самостійної Української

Республіки та відділенням її від СРСР. Як це конкретно відбудеться і в яких формах та при якому складі керуючих органів, — зараз не надається скільки будь реально передбачити. Це все залежатиме від тих умов та конкретних обставин, в яких розвиватиметься революційний рух в самі останні моменти.

Темпи і шляхи великих народніх рухів не являються остільки дослідженими та вивченими, щоб ми мали можливість цілком конкретно заздалегідь передбачати їх вияви. Чи це відбудеться в наслідок все зростаючої активності та масового впливу тих революційних комітетів, які і зараз виникають на Україні, об'єднання цих комітетів в одній національній організації та захоплення ними влади, як на місцях, так і в центрі на ґрунті загального повстання; чи це надійде, як внутрішній переворот в рядах правлячих елементів більш націоналістичних, з тим, щоб себе гарантувати від стихійного національного революційного вибуху; чи це явиться в наслідок захоплення влади в центрі якоюсь військовою національною організацією, — все це для нас зараз має другорядне значіння, бо, маючи на увазі аналогії з минулим та ту ситуацію, що спостерігається зараз на Україні, ми можемо вважати безперечним, що всяка нова влада цього нового революційного періоду мусить мати суто національний характер і що вона тако-ж мусить негайно в інтересах самозахисту та забезпечення собі існування звернутися до УНР і закордонної допомоги.

В де-яких відношеннях цей новий акт незалежнення України відбудеться в умовах значно кращих, як це малося раніше, і то в першу чергу, дякуючи державній традиції, яка весь час без перерви зохувалася УНР, а тако-ж зовсім іншому рівню національної свідомості українських народніх мас. Не без позитивного впливу тако-ж залишиться і те, що Україна зараз все-ж таки має більш-менш закінчений державний апарат, що в де-якій мірі складається, особливо в низовій його частині, з національно свідомих та ворожих московській окупаційній владі елементів.

Ці переваги дадуть можливість українському народу успішно перебороти ті труднощі, які повстануть в цей новий період активної боротьби за свою державну незалежність. А цих перешкод та труднощів буде багато як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Цілком зрозуміло, що московські ворожі сили ніколи не примиряться з цим новим актом відділення України і прикладуть усіх зусиль, щоб його зліквідувати як безпосереднім насильством, так і особливо внутрішньою розкладовою працею, всіми засобами провокуючи громадянську війну.

Може повторитися історія походу на Київ та Харків, організація повстань та всяких заворушень з метою дезорганізувати країну та перешкодити як політичній, так і економічній її консолідації. Маючи скрізь на Україні свої потайних прихильників та опорні пункти, московська окупація багато шкоди і лиха сіятиме довший час на Україні. Але на цей раз і наша боротьба з ними проходитиме в умовах для нас далеко більш сприятливих, бо наш нарід добре вже на своїй шкурі випробував, чого варт всі ті обіцянки, які так щедро роздава-

лись і які привели до загального зубожіння всієї країни та жебрацтва всього її населення. Трудно буде грати тако-ж і на огидних інстинктах людських низів, бо грабувати тепер вже нема кого, хіба що совітських комісарів, а демагогія на ґрунті повернення панів та відбірання землі від селянства після досліду колективізації те-ж буде мати мало шансів на успіх, тим більш що ніякого повернення їх і не буде.

Безпосереднім наслідком політичного унезалежнення України та її відділення від СРСР прийде і її економічна незалежність. Знаючи зараз те становище, в якому знаходиться українське господарство, та додавши до цього ще нові руйнуючі впливи революційного перевороту та тих подій, що будуть його попереджати, ми в цьому відношенні повинні підготуватися до найтяжчих та найсумніших обставин. Ми не маємо жадних підстав думати, щоб економічне становище України скільки будь значно відрізнялося від того загального характеру всебічної матеріальної скрути та нужди, які спостерігатимуться по всьому СРСР.

Але на Україні, зараз же після того, як вона вийде з СРСР, матимуться можливості все-ж таки порівнюючи швидкої напрями її економічного становища. Головну роль тут гратиме припинення примусового виточування з неї її продовольчих ресурсів та вільне господарювання селянства з вільним торгом. Зміна в цьому напрямкові в найсприятливіший спосіб вплине на загальний стан задоволення примітивних потреб української людности і дасть імпульс до оживлення тако-ж і інших галузів господарського життя. Само по собі зрозуміло, що товаровий голод, який є весь час хроничним лихом України, триватиме ще якийсь час, але знову таки географічна ситуація її, що дозволяє в найскорший час зав'язання торговельних зв'язків з закордонними сусідами, обіщує і в цьому відношенні можливості де-якого поліпшення.

Так само і що-до промислового життя та праці ріжних галузів індустрії, яка в перші часи лежатиме цілком на плечах нової влади, — все у великій мірі з одного боку залежатиме від її зручності в опануванні становища та вміння закликати до творчости нові сили господарчої самодіяльности, а тако-ж з другого — тої реальної допомоги, яку вона отримує від УНР і закордонних чинників.

Це і є власне той переходовий період, в який УНР має внести, як позитивний та конструктивний чин, свою організаційну працю з метою, як найбільшого його скорочення і як найшвидчої консолідації України під прапором Української Народньої Республіки та організації її господарства на тих засадах, що мною були зазначені раніше.

У всій своїй концепції ми виходимо з основного УНР-вського принципу, що доля українського народу спочиває в його руках та твориться його масами і що вирішиться вона його силами в новій революційній боротьбі, що весь час провадиться на теренах української землі.

V.

Переходючи тепер до оцінки та аналізу тих чинних сил, що уявлятимуть в цей переходовий період головне опертя для організаційної

та конструктивно-державної роботи в напрямкові УНР, ми перше за все повинні спинитися на соціальної структурі сучасного населення України. В цьому відношенні ми мусимо звернути свою увагу перш за все на те, що, порівнюючи з минулими часами, сучасне українське населення внаслідок большевицької політики, при загальному пониженні його добробуту, не уявляє таких гострих розходжень маєткового та класового характеру, як це малося в період першої революції. Різних класів населення в тому розумінні, що характерним було для попередніх часів, тепер майже нема і ті розділи населення, що характеризують його соціальну структуру, себ-то на селянство, робітництво та буржуазні елементи, мають зараз на Україні інший зміст, як раніше. Відбулося значне здекласовання суспільства та населення, а разом з тим і характер соціальної боротьби прийняв зовсім інші форми та має інші тенденції. Основним її змістом є боротьба «міста» і «села», при чому і тут позиції змінилися в тому, що навіть числове взаємовідношення між селянським та мійським населенням нахилилося в бік міста. Україна, як кажуть большевики, порівнюючи з минулим «зурбанізувалася». Фактично на Україні так саме, як і по всьому СРСР економічне життя прийняло характер одвертої та безмежної експлоатації містом села, при чому і саме те місто, при большевицькій господарці, матеріально, маючи на увазі маси мійського населення, від цього тішиться дуже мало. Таким чином припинення цієї експлоатації, що мусить бути поставлено як перше завдання цього періоду, внесло б відразу величезне поліпшення в сучасні соціальні відношення і відзначилося б як найбільш позитивними наслідками. Цим би була утворена соціально-економічна база для дальшої конструктивної державної праці. Як це конкретно перевести, — скажемо далі.

Головними чинниками цієї праці, як це було і в попередню революцію, являються ті основні елементи української нації, що тепер, після всього пореволюційного періоду, набули в її житті ще більшого значіння та суспільної ваги, себ-то: інтелігенція, селянство та робітництво. Про рештки буржуазних та власницьких елементів зараз говорити не приходиться за малою їхньою численністю та і відсутністю у них певної суспільної бази.

Щодо інтелігенції, то її сучасна суспільно-державна вага незмірно зросла, порівнюючи з минулою революцією. По перше, і численно вона у нас на Україні, як державно-творчий національний чинник, збільшилася і то головним чином за рахунок селянського доросту, а ще більше зросла, на ґрунті большевицького досвіду. її організаційна господарча роль. Одною з тих проблем, що ніколи не сходять з обрії сучасної совітської дійсності є проблема «спеців», або відкинувши цей безглуздий суто-большевицький термін, проблема ролі та значіння в господарському процесі фахової інтелігенції. Той, хто вдумливо та пильно стежить за життям сучасної України, не може не признати, що вся логика господарського її сучасного життя вимагає того, аби цій інтелігенції було відведено як найвідповідальнішу та провідну роль. Большевики добре розуміють і самі примусовість та доцільність цього, але йти на це далі платонічних промов

Сталіна та його підбрехача Петровського бояться. Тому то негайне висунення інтелігенції на ролю керовників, і то відповідальних керовників, різних галузів продукції відразу б не тільки спричинилося б до поліпшення її технічного та організаційного стану, але з'явилося б і політично та соціально тривалим закріпленням нової доби. Тим більш це має значіння, що робітництво в масі, за виключенням комуністів, і зараз такому рішенню цієї проблеми співчуває та на своему гіркому досвіді переконалося в тому, що вона лежить в площі їхніх інтересів.

Селянство, яке і в першу нашу революцію дало найбільшу допомогу національним та державним змаганням і яке тепер, після большевицького досвіду, виросло і політично, і національно, в своїй переважній більшості заявиться рішуче по боці перевороту. Треба тільки весь час дбати про те, щоби в селянських масах не було жадних сумнівів що-до можливої реставрації та повернення панів», та щоб зараз би припинилася та немилосердна їх експлоатація, під якою вони весь час перебували. В цьому відношенні негайне встановлення політики вільного торгу та повна воля від примусової колективізації являться найнеобхіднішими заходами цієї пори. З другого боку, ні в яким разі масове селянство не повинно її зрозуміти, як повну ліквідацію його забов'язань що-до держави, і тут є обов'язкове встановлення того мінімуму з дотеперішніх податків, які б забезпечували споживання міст та функціонування державного апарату. Цілком зрозуміло, що і серед селянства, навіть і зараз, знайдуться елементи, що почуватимуть себе скривдженими. Це будуть головним чином сучасні «апаратчики» різних комуністичних установ, різні агенти большевицької влади, що від легкого хліба панування мусять перейти на важку працю хлібороба, але таких елементів в селі небагато, та воно і само зуміє дати з ними собі раду.

Далеко справа трудніше стоятиме з робітництвом, яке зараз у нас на Україні являється найбільш упривілейованим класом. Тут вимагатиметься багато такту та зручності що-до встановлення такої лінії, яка б відповідала державним інтересам з одного боку, а з другого — не ставила робітництво в своїй більшості у ворожу позицію до нової ситуації. Справа полягає в тому, що на ґрунті панування большевиків в самому робітництві витворилися окремі групи і розділи, яких відношення до совітського режиму має в корні ріжний характер. На горі стоїть нова своєрідна аристократія, що складається з членів партії і яка фактично одійшла від дійсної праці та займає керуюче становище; далі йдуть ріжного роду «ударники та видвиженці», що кандидатують на керовничі позиції, і нарешті — останні масові робітники, що тепер у великій пропорції поповнилися елементами селянства, зруйнованого колективізацією. В той час, коли перші шари, тільки за невеликим виключенням, органічно ворожі всякій зміні режиму, — це і є той елемент, що найбільше матеріально та суспільно зискав на большевицькому пануванню, — вся остання маса є ворожа і до нього і до його представників в робітничій верстві. Але вона не організована, розпорошена, мало дисциплінована і тут найбільше позитивне

значіння мала б праця нашої робітничої партії, що перевела б їхню організацію на засадах демократичних і з углядженням вимог нашої державности та тієї підтримки, що всна повинна мати від національно свідомих елементів робітництва. Великою нашою перевагою тут буде те, що реально становище робітничих мас не тільки не погіршиться, але стане легшим як матеріально, так і морально, і тільки теперішнім планам доведеться відмовитися від своїх привілеїв.

Таким чином, сучасна соціальна структура українського народу та суспільства дає багато позитивних переваг для опанування ситуації та налагодження конструктивної праці по всіх галузях в тому числі і що-до господарства та економічних відношень.

Оцінюючи ці можливості, ми тако-ж не повинні забувати, ще поруч з цими матеріального характеру чинниками на нашому боці працюватимуть с и л и д у х о в н і . Серед них на першому місці треба поставити зрощу національну свідомість усіх верств українського народу, голод населення по вільній, позитивній економічній праці, наслідки якої ніхто не буде руйнувати та грабувати, туга за вільним життям та можливостями вільно думати і говорити, голод релігійного почуття та прагнення свободи совісті і т. и. Всі ці неважкі сили при їх розв'язанні матимуть величезне значіння та вплив в напрямку державної та моральної консолідації країни і для переборення тих труднощів, що повстануть перед національною владою в цей період і яких буде тоді занадто багато.

Ці перешкоди робитимуться комуністичними численними агентами та організаціями, всіми незадоволеними новітніми «аристократами» сучасного режиму, різного роду анархічними та бандитськими елементами, що зараз же підіймуть голову на тлі загальної моральної роспусти та розкладу, які посіяв совітський лад. Один з найпередбачливіших закордонних спостерігачів сучасного життя СРСР А. Д. Скотт пише з цього приводу, що «там зараз правлять люде немаєтні, які виробили і психологію зовсім особливу. Вона засновується в першу чергу на з а з д р о с т і кожного своєму ближньому і на забороні користуватися якимись благами більшими, як у інших. Вся сила сучасної влади скерована проти тих, хто може мати більше і хто стоїть культурно вище». Наслідки такого режиму відчуватимуться ще довго і тому засоби його оздоровлення мусять бути не тільки матеріального порядку, а тако-ж ідеального та морального, і в першу чергу в сфері піднесення сильного і активного д е м о к р а т и ч н о г о почуття та зв'язаного з ним всенароднього чину.

VI.

В тій боротьбі, що зараз провадиться на Україні між окупаційною московською владою та українським народом переважають моменти, так мовити, стихійно національного характеру, моменти епізодичних виступів, то самооборони, то нападу, без кристалювання цієї боротьби коло одної ідеї, що мала б центральне та об'єднуюче значіння в напрямкові консолідації цієї боротьби коло прапора УНР.

Такою ідеєю з нашого погляду зараз мусить явитися гасло Українських Установчих Зборів, як основне революційне завдання моменту, коло якого зможуть об'єднатися всі демократичні шари українського народу. Ми знаємо добре, що гасло установчих зборів зустрічає в де-яких наших колах і сумніви, і заперечення, але мені уявляється, що всі вони засновані на тому головному непорозумінні, що установчі збори начеб-то мають вирішити перше за все питання про незалежність України, відношення її до Росії і т. ин. Ці питання українським народом вже остаточно і раз на завжди вирішені ще в 1919 році встановленням Української Народньої Республіки. Справа зараз йде не про це.

З того часу пройшло більш як дванадцять років московської окупації і то такої окупації, яка зруйнувала всі основні підвалини суспільного та господарського життя, і повернення до нормальних засад та принципів сучасної європейської демократії може відбутися лише в порядку нового державного установчого акту всенародне-авторитетного. Центр ваги нових установчих зборів як раз лежатиме в найбільшій мірі в економічних питаннях, бо проголошення приватної власности, перехід від націоналізованої промисловости до яких-то будь інших форм, встановлення вільного торгу і т. ин. вимагає не закону, не декрету, а революційного чину, а потім санкції цього чину з боку такого народнього зібрання, яке инакше, як установчим назвати не можливо. Те саме треба сказати і що-до конституції, якої в остаточному вигляді наші попередні законодавчі органи так і не прийняли.

Але за всім цим залишається ще може найбільше важливий та з погляду успішности сучасної боротьби той організаційний та політично-об'єднуючий, до активности кличучий й для всього народу зрозумілий та близький чинний вплив цього гасла, такого страшного та грізного для сучасних окупантів. Поруч з тим воно в найбільшій мірі забезпечить нашій боротьбі тако-ж і симпатії всього європейського демократичного світу. Мабуть виходючи з цієї засади, Іспанія, зовсім консолідована та визнана держава, зараз же по перевороті, скликала установчі збори.

Само по собі зрозуміло, що заведення до складу засобів боротьби цього завдання мусить як в найсприятливіший спосіб вплинути на авторитет та зміцнення дійсної сили тієї революційної влади, що повстане на Україні в той період і яка мусить повстати в тісному зв'язку та порозумінню з УНР. Зараз ми не маємо можливости входити в обміркування тих практичних шляхів, які б забезпечили цій владі цю дійсну силу та більш-менш нормальне виконання всіх її головних функцій. Мусимо зауважити, що головними завданнями тут являється негайне створення національно-свідомої військової та адміністративної організації в цілях охорони внутрішнього порядку та забезпечення від зовнішніх натисків з боку Москви. Найдоцільнішим напрямком праці в цьому відношенні буде переведення її в першу чергу в місцевостях, що прилягають до сусідніх з Україною держав і які мають спокійне і забезпечене від усяких комуністичних впливів запілля.

Коли виконання владою своїх завдань і зобов'язань буде налагод-

жено в той спосіб, що вона матиме силу забезпечити релятивний порядок, первісні вимоги суспільного життя що-до охорони життя людей та забезпечення майна їх та майна державних установ, а також і звичайних людських відношень, то тим самим уже утвориться ґрунт для успішного переведення де-яких негайних заходів економічного порядку. Серед них ми маємо в першу чергу зазначити такі:

1. Революція, як це ми знаємо з досвіду, сама по собі не в силах буде розірвати грошевий та валютний зв'язок з Москвою. Яке б не мале значіння мали гроші в СРСР в момент нової революції, тим часом вони і після неї залишаться дуже важливою базою економічних відношень. От же першим актом нової влади мусить з'явитися розірвання цього валютного зв'язку і встановлення своєї валюти. Це зовсім не означатиме припинення користовання тими совітськими знаками, які на той час залишаться на руках населення або в державних установах. Навпаки, вони повинні сдержати свою вартість, але при умові негайного їх оштемпелювання і при рішучій забороні притоку нових знаків з Москви. Поруч з тим мусить бути налагоджена своя хоч би тимчасова емісія.

2. Звернути увагу на у порядкування, хоч би переходове, грошевого обігу треба також і тому, що одною з перших економічних переваг доби після перевороту мусить бути знесення всіх обмежень що-до вільного внутрішнього торгу (за виключенням може де-яких засобів продукції) і ліквідація системи ввнешторгу. В наслідок останнього має бути негайно-ж налагоджений торговельний тимчасовий зв'язок з закордоном і в першу чергу з сусідніми країнами. Це дасть можливість на який час припинити зовсім приплив індустриальних виробів з Москви з тим, щоби його поновлення вже відбулося за більш нормальних часів, коли Україна мала б можливість при потребі відновити його, зваживши всі інші можливості та оцінивши вигоди економічних зносин з Москвою з погляду незалежної держави.

3. В сфері промисловости під час переходового періоду було б дуже небезпечно приступати до яких будь поважних змін в існуючій її системі. Найважливішим і негайним являється подбати проте, щоби вона підтримувала продукцію та не розвалилася під впливом нових подій. Де-який імпульс для її життя дасть система вільного торгу з вільним набуванням сировини та продажем вироблених продуктів. Що-до організації її, то тут найбільш негайним заходом і то таким, який зустрів би загальну підтримку, було б дійсне повернення до персонального фахового управління підприємствами, з одночасним зведенням до ролі консультативної всіх колективних органів, з яких, само по собі зрозуміло, повино викинути всі комуністичні елементи.

4. Так саме обмеженою мусить бути втручання влади в земельні відношення. Основою його мусять бути такі головні засади: а) повна воля що-до колхозів, з тим, щоби доля кожного колхозу і розподіл його майна був вирішений його членами, при участі представників сільради, до якої той чи інший колхоз належить; б) тимчасове впорядкування всіми земельними відношеннями селянства переводиться відповідними сільрадами і влада вступає лише тоді, коли справа має харак-

тер апеляції, або торкається відношень, що перевищують компетенцію сільради; в) недоторканість господарства та майна «радгоспів», з тим, що їх доля буде вирішена в зв'язку з загальним усталенням нового земельного ладу та остаточної земельної реформи.

5. З всього попереднього викладу ми бачили, яке велике значіння матиме для усталення нового ладу допомога Західної Європи, і тому треба буде негайно притягти її чинників до участі в українській справі, і то краще всього на ґрунті ділових економічних відношень по питаннях, які б ясно свідчили про бажання України вести свою політику на засадах, діаметрально протилежних большевицьким. З цією метою являлося б доцільним та користним заснування спеціальних комісій, при участі європейських експертів по таких справах: а) вияснення державних боргів України та розмірів претензій з боку закордонних громадян до української держави; б) справа денационалізації промисловости та можлива участь в розвитку її закордонного капіталу; в) організація фінансової системи, емісійного банку, банків приватних та фіксація валюти української. Треба признати, що в цьому відношенні в перший період нашої державности ми нарobili багато помилок та блудів, спіраючися виключно на свої сили» та на компетенцію осіб, вихованих лише на російській практиці. Вдруге краще безпосереднє звернутися до допомоги досвідчених знавців заходу і за їх співробітництвом налагодити цей головний нерв народнього господарства та базу державної економічної політики.

Як бачимо з цих головних уваг що-до заходів економічного порядку в цей «переходовий період», наша думка з приводу цього зводиться до того, щоб в найбільшій мірі постаратися викликати господарчу самодіяльність і в ній знайти попертя для дальшої конструктивної праці. Дані про те, що робиться у нас на Україні, свідчать, що там є справжній голод по вільній господарській роботі. Варт совітській владі відчинити хоч маленьку щілинку для неї і до цієї щілинки негайно точаться найрізніші елементи та намагаються її розширити. Треба відразу відчинити для неї всі затвори, звертаючи головну увагу на те, щоб забезпечити для цієї самодіяльности необхідні гарантії безпечности та порядку.

У всіх своїх міркуваннях та аналізі можливих подій я весь час намагався триматися того аспекту, який диктується завданнями економічного порядку, і суто політичних питань торкався лише остільки, оскільки це викликалося органічним між ними зв'язком. Разом з тим в питаннях економічного характеру я ніколи не випускав з свого погляду найважливіший момент сучасної дійсности, який характеризується тим, що в той час, коли в СРСР все більше зростає ненависть до планового господарства і туга по вільній його організації, в Західній Європі росте навпаки течія симпатій до нього. Найбільшим парадоксом сучасної дійсности є те, що большевицька планова система має більшу популярність на зовні, як у себе дома.

Наша позиція в цьому відношенні має ті переваги, що ми гарантовані від надмірностей як в тому, так і другому напрямкові і можемо прямувати до якогось синтезу, беручи за базу випробовані засади європейської господарчої системи.

К. Мацієвич.

1. V. 32.
Прага.

Планування науки на совітській Україні*)

Високі школи на сов. Україні є виключно учбовими установами, себ-то не ставлять своїм завданням, крім навчання студентів, займатися науково-дослідною працею. Наукова праця на сов. Україні провадиться спеціальними науково - дослідчими установами, до яких належать тепер: Всеукраїнська Академія Наук, 133 науково - дослідчих інститутів та філій, катедра фінансовознавства в Харькові, 50 науково-дослідчих станцій, 4 обсерваторії, 5 бібліотек та 18 музеїв. У всіх цих наукових установах на 1 січня 1931 року налічувалося 3.986 наукових працівників та 2.713 аспірантів, які так розподілялися за соціальним походженням і партійністю:

	загальна кількість	з них робітників у відс.	комуністів і комсомольців у відс.
Наукові працівники .	3.986	5,9	11,1
Аспіранти	2.713	27,0	49,0

На утримання всіх наукових установ внесено в бюджеті 1931 року 54 мільйони карб., себ-то 1,5 відс. всього республіканського бюджету. Матеріальна база наукових установ є в такій мірі недостатньою, що науково-дослідчі установи, як свідчить К. Коник, «не мають потрібної науково-експериментальної апаратури, потрібних кабінетів, лабораторій, потрібної закордонної літератури» (57 стор.). А до того ще треба додати, що «більшість наукових установ знаходиться в цілком непридатних приміщеннях, в одній-двох кімнатах, що не задовольняють елементарних вимог науково-дослідчої роботи» (60 стор.).

Розуміється, тяжко вимагати добрих наслідків од наукової праці, яка провадиться в несприятливих зовнішніх умовах навіть високо кваліфікованими науковими працівниками. І справді, наукова праця в багатьох галузях науки не може похвалитися особливим успіхом. Досить для прикладу навести Інститут металів у Харькові. Протягом 1931 р. цей Інститут розробляв 91 тему, з них закінчено і літературно

*) Матеріалом для статті послужила книжка К. К нивка «Планування науки на Україні». Х., 1931. 71 — 1 н. стор. Ц. 65 коп.

оформлено лише 19 тем, інші теми не пророблено. З літературно оформлених тем використано господарчими організаціями лише 3 теми, але, як додає К. Коник, «сказати щось конкретне про економічну ефективність літературно-оформлених 3-х тем адміністрація Інституту не може» (32 стор.). Як відомо, соціалістична реконструкція сов. України йде по всіх лініях суспільно-громадського життя, в тому числі і по лінії наукового життя: большевицька влада покликала науку стати на службу потребам соціалістичного розвитку країни. Отже науково-дослідчі установи мають займатися розробленням лише тих питань, які органічно зв'язуються з «соціалістичним будівництвом» сов. України. При таких настановленню науково-дослідчої праці не може провадитися чиста наука, бо в основі її лежить, на думку большевицької влади, «чистопробна буржуазна ідеологія, що панує в науково-дослідчій роботі капіталістичних країн» (8 стор.).

Щоб наука могла з найбільшим успіхом виконати своє єдине завдання — сприяти розробленням наукових проблем соціалістичному будівництву країни, вона повинна виробити для себе план, що відповідає би динаміці розвитку народнього господарства, який намічено планом соціалістичного будівництва. В наслідок цієї директиви большевицької влади спеціальна планова комісія сов. України (Держплан) виробила план науки на 1932—1933 роки.

Насамперед план передбачає послідовне збільшення наукових працівників. Цікаво, що «держплан» не тільки встановлює загальну кількість наукових працівників і аспірантів, але й зазначає, скільки саме серед них має бути робітників і партійців. Так в 1933 р. має бути

	кількість	з них робітників у відс.	партійців у відс.
Наукових працівників	11.236	20,2	31,1
Аспірантів	10.900	55,3	74,5

Не стану тут наводити тих даних, які вказують, як саме розподіляються всі ці наукові працівники та аспіранти по окремих групах наукових дисциплін, але не можу не вказати, що коефіцієнт зросту робітників і партійців є різний по окремих групах наукових дисциплін. Так, напр., відс. партійців серед наукових працівників групи фізико-хем.-математичних дисциплін в 1933 р. має піднятися до 22 відс. проти 6 відс. 1931 р., тоді, як по групі педагогічних дисциплін — до 20 відс. проти 11 відс. 1931 р.

Взагалі треба сказати, що наукові працівники з галузі педагогіки, як видно з таблиці, яку подає К. Коник у своїй книзі, матимуть в 1933 р. найменший відсоток комуністів і комсомольців.

Далі, «держплан» встановив джерела для покриття потреби в нових наукових силах. Для поповнення складу наукових працівників передбачається покликати як аспірантів, що закінчили свій аспірантський стаж, так і осіб, які мають пройти «короткотермінові форми підготовки» (!), а також робітників -практиків з виробництва. Все ж і ці джерела не

в силі будуть покрити всієї потреби в нових наукових працівниках, а тому «держплан» має намір покрити дефіцит почасти навантаженням професорів і доцентів високих шкіл науково-дослідною працею, почасти запрошенням до наукової праці учених інших республік. До речі К. Коник додає від себе, що «за останні часи було залучено де-кільки спеціалістів з Західної України, що цілком задовільно працюють в наших науково-дослідних установах та ВТИШ'ах та на професорській роботі» (54 стор.). На жаль, автор зовсім не згадує про долю проф. С. Рудницького і ин., які поїхали на сов. Україну з щирим бажанням науково працювати в інтересах українського народу.

Для поповнення складу аспірантів передбачається покликати студентів, що закінчили ВУЗ'и, робітників-практиків з виробництва, осіб, що покінчили «короткотермінові форми підготовки», та нарешті, осіб, що покінчили «заочну аспірантуру» (!!).

Як що не знати порядку поповнення складу наукових працівників і аспірантів, то могло б здаватися дивним, як можна наперед визначити, скільки саме має бути робітників і партійців серед певного контингенту наукових працівників і аспірантів. Коли ж взяти на увагу такі джерела поповнення складу наукових працівників і аспірантів, як покликання робітників-практиків з виробництва та організацію короткотермінових курсів і курсів заочної аспірантури, то, розуміється, «держплан» може на 100 відс. виконати намічений план як що-до загальної кількості наукових працівників і аспірантів у 1933 р., так і що-до розподілу їх за соціальним походженням і партійністю.

Але... при чому ж тут власне п л а н н а у к и ?

С. Сірополко.

З українського життя в Чехословаччині

(Справоздання Мельницької Комісії Українського Об'єднання в Чехословаччині).

В новій добі українці досить часто осідали в Мельнику чи його околицях. Так, наприклад, під самим Мельником (село Вельговіце) перебував протягом всієї війни знаний діяч нж. Ольгерд Бочковський. Потім, коли до ЧСР посунула наша еміграція, року 1921 об'явилося чимало української (переважно) молоді, котра шукала тут знання на відсмії в ЧСР садничо-виноградарській та городничій вище-середній школі. В дальшому році число українських студентів цієї школи зросло і кнець-кінцем, протягом шістьох років закінчили тут свою освіту 29-х українців. Вчилися вони на загаль вельми добре, чим в першу чергу здобули собі пошану з боку педагогічного складу школи, що, в зв'язку з персональним, здебільшого, достойним поведженням студентів утворило в Мельнику вельми добру опінію про українських людей. Здобувши в Мельницькій школі дипломи садових архітектів, більшість покинула Мельник і пішла на спеціальну працю до інших місцевостей, чи й закордон (до Франції, Польщі та Румунії).

З самого початку появи українських студентів по Мельницьких школах, було засновано в Мельнику українську студентську громаду. Громада була чинною і мала велике організуюче значіння для української колонії. Мимо того вона репрезентувала українську справу на зовні перед мельницьким громадянством, впорядковуючи в самому Мельнику і в сусідніх

Українське Товариство Театрального Мистецтва в місті Оден-ле-Тіш у Франції.

селах українські вечірки та концерти. На тих прилюдних виступах велику роллю від грав створений громадою український хор, котрий при потребі доповнювався співаками з Праги. З Праги ж звичайно запрошувала Громада відомих артистів, званого М. Садовського і співаків самістів, танцюристів то-що. Отже до заслуг тієї Мельницької громади треба віднести, що в Мельнику та Мельницькому краю відбувалося, бодай повільне, а все ж таки позитивне ознайомлення місцевого чеського населення з українською мовою, піснею, музикою, танцем та взагалі з культурними українськими дорібками. Мельницька студентська громада одночасно дбала і про свій власний національно-культурний розвій. Вона запрошувала до себе видатних референтів (напр., згаданий вже вище п. доц. О. Бочковський), або почала допоминатися, щоб у чеській сільсько-виноградарській школі було заведено для українців катедру українознавства. Домагання громади були успішні і в тій школі було розпочато виклади з української мови, літератури та історії. Виклади ці спочатку проводив проф. Лашенко, а потім школа запросила небіжчика вже проф. Маршанського. В цей час жвавого українського життя, Мельник відвідувало чимало українських видатних людей, як, наприклад, ген. М. Омелянович-Павленко, теперішній бібліотекар Паризької Української Бібліотеки м. С. Петлюри — І. Рудичів. Згодом приїздили поет Маланюк, е. Чикаленко, сен. Кисілевська, проф. Волод. Дорошенко і т. д. Крім того, в сьомому Мельнику та в ближчих околицях по різних установах та приватних господарствах знаходили собі працю наші люде емігранти як з Великої України, так і з Галичини та інших українських земель.

Року 1927, коли винарсько-сад вничу школу закінчили згадані студенти і наші люде почали покидати Мельник, тоді було ліквідовано і студентську українську громаду. Одначе, не всі абсолюенти школи залишили Мельник, ос лося тут кілька чоловік (більше - менш четверо-п'ятеро) на стало, подружилися з місцевими дівчатами, де-хто знайшов собі тут же працю, де-хто, живучи в Мельнику, виїздить на працю до Праги чи

до інших місць. Не забували про Мельник також і інші абсолюенти Мельницької школи, т. , що потім перейшли до Подєбрадської Української Господарської Академії, або десь в ЧСР знайшли собі працю. Отже з 1928 року, коли на стало переїхали до Мельника ще нові українці, українське гуртування почало помалу відроджуватися. Однак тільки на початку 1931 року в Мельнику знову відродилася українська громада. На її установчі збори, що відбулися в березні згаданого року, зійшлося коло десятка наших громадян, які і вирішили закласти українську організацію. А так як наших людей тут небагато, ухвалено було не утворювати самостійного товариства, а приєднатися до Українського Об'єднання в ЧСР у вигляд Мельницької комісії.

Протягом першого року свого існування Комісія виявляла своє національно-громадське життя в напрямі внутрішньої організації, регулярних щомісячних сходів, реагуванням на різні видатніші явища національного руху поза межами Мельника, певними формами самопомогі, а також підтримкою матеріального характеру різним українським громадсько-національним починанням.

З важніших подій, що трапилися в Мельницькій Комісії, заслуговують згадки одначеними бодами такі.

а. Доповідь полковника Д. Антсичука про укр. життя на Буковині та Бесарабії.

б. Доповідь арх. Г. Доскоча про укр. життя в Галичині та на Волині.

в. Приїзд влітку гостей-земляків, членів сусідньої Літомержицької української громади, яку перед тим кілька разів одвідували наші члени приватно і офіційно. Літомержицьких гостей було на наших зборах 10 чоловік, вкупі з якими відбулися загальні збори нашої Комісії.

г. Мельницька Комісія (спочатку напів-організована колонія) реагувала привітанням на акцію сенатора Копелянда, посилала привітання з приводу ювілею п. Ю. Романчука, синові редактора Київської «Ради» Ів. Матушевському, видавцеві «Хлібороба» п. Шеметові і т. и. Також посилала представників (пані Королєву та п. А. Добровольського) на листопадове свято до Терезина, на засідання Літомержицької громади (д-ра Королєва-Старого, п. Добровольського, п. Яворського) і т. и.

д. Представник Мельницької Комісії п. Кучерявин відвідував за дання Управи Об'єднання, як член тієї Управи.

е. Комісія відбувала регулярні щомісячні збори, які, по мимо вирішення біжучих справ, мали чимале значення переважно для місцевого рибництва, котре, живучи в чужій національній стихії, забуває рідну мову та мало згадує про свою національну приналежність.

ж. Комісія дбала про упорядкування пасової справи та справи права на працю деяких своїх членів.

з. Комісія примішувала на працю деяких з своїх членів, а ще більше не-членів, але українців, котрі потребували заробітку.

и. Комісія своєчасно внесла за всіх своїх членів належний національний податок, а також в мру своїх скромних коштів, що складалися виключно з 2-хворонних членських внесків та зборок по підписних листах на наглі потреби, намагалася підтримати і свою централю в Празі.

к. Комісія посилала гроші в Чернівці (комітетові допомоги жертвам польського терору), у Львів (на пресовий фонд ЛНВістника), в ЧСР: на підпомуго справі організації нової капели О. Кошиця, на Рідну Школу (в Ржевніцях), в Париж на утримання Бібліотеки то-що.

л. Нешт, Комісія окремими щомісячними зборками з членів і не-членів (були навіть жертводавці неукраїнці) протягом 4-х місяців підтримувала нещасного інваліда (без обох ніг), галицького старшину М. Білєгура, котрий опинився в невимовно тяжких умовах під Яроміржем, в лезнях Вєліховцєв.

м. Наприкінці ж треба зазначити, що діяльність Мельницької Комісії могла б бути більш різноманітною і користною, коли б була якась сила, що могла б повернути до громадського життя наших нездібних до створення земляків, що одинцями проживають в околицях Мельника і на

всі заклики Комісії майже ніяк не озиваються. Мало того, цілком сумним явищем треба вважати факти, коли українці (між ними навіть один бувший січовий стрілець) рішуче виступили проти орган. заці, як такої, і інших намагалися проти неї намовляти.

Не менш сумним явищем доводиться вважати так-ж і те, що наші люди (навіть з високою освітою — інженери), котрі вже довгий час мають добре плачену працю в околицях Мельника, рішуче не визнають для себе к-нечним вписатися в громаду та її відвідувати, аби брати участь в її добродійності.

І в самому Мельнику існують одиниці з доброю освітою і добре влаштовані, котрі, хоч і признаються до української нації, або котрі навіть епізодично оформують гріш для українських потреб, започаткованих Комісією. — все ж таки одверто пристають до українського товариства не ризикують. Між иншим, існують по-між наших людей (в Мельницькому краю) такі, що в надії на отримання чехословацького громадянства вже вважають себе неприналежними до української нації.

У припущенню, що зазначені сумні явища трапляються не виключно в Мельницькому краю, при цій нагоді висловлюється побажання, щоб українське Об'єднання взяло на увагу зазначені факти та обміркувало б організований спосіб, як їм запобігти в прийдешньому.

3 життя й політики

— Сили диктатури. — Можливості її реформування. — Ліквідація диктатури шляхом перевороту. — Рушійні сили революції. — Сучасний етап.

Сучасний момент для совітів є моментом критичним. Стягь єсни на передній подій, розмір, значіння і характер яких нем на разі, само собою, встановити важко. Про неминучість цих подій свідчить країне ускладнення тієї господарської і політичної ситуації, що в ній опинилася совітська влада; крах п'ятилітки, безнадійне продовольче становище, валютна катастрофа, яка з справами заведення вільної торгівлі виявилася з поєнєю очевидністю, розклад дезорганізації серед пануючої верхівки — все це вказує на те, що совітська влада стоїть перед новим етапом.

В такі моменти, як теперішній, є користним доцільно дати загальний образ тієї ситуації, яка витворена дотеперішнім розвитком подій, перевести аналіз тих взаємовідносин, які склалися між силами, що на них спірається совітська влада і що виступають проти неї. Уваги, що подаємо нижче, мають дати, власне, матеріал до висвітлення цієї проблеми.

* * *

В своїх оглядах ми не один раз підкреслювали процес далі наступаючого оголення диктатури, все більшої її ізоляції, все дальшої втрати нею всякої громадської бази. Цей процес для останніх місяців можна вважати закінченим. Диктатура спірається на механічну силу, втративши перш за все в ПУ і червоній армії.

Того громадською силою, яка висунула совітську владу і на яку совітська влада спіралася, була комуністична партія. В лоні комуністичної партії на протязі довгого часу провадилася уперта боротьба з перетворенням совітського режиму в диктатуру. В боротьбі перемогла ця остання. Партію обернено в слухняне знаряддя Сталіна; кожний виступ партійців проти генеральної лінії трактується тепер, як злочин, що веде за собою виключення, арешт, а то і заслання. Диктатура перемогла партію, але ра-

зом з тим партія втратила всяке значіння, як ширша громадська база для влади. Всі зм ни, в рінше всі згази урядового курсу за останній час вирішувалися і вирішуются по-за впливами партії. Ілюстрацією ненормальности снуючих відносин може служити хоч би остання конференція ВКП (б), якій диктатура доручила займатися справою проблематичного майбутнього, другої п'ятилітки замість питань сучасної політики і сучасного урядового курсу.

Зведення до zero ролі комуністичної партії йде рівнобіжно із зростом ролі ППУ. Лише на протязі останніх років, коли диктатура оформилася, ми починаємо спостерігати, що ППУ обертається в політичний чинник першорядної ваги і значіння. З органу, який виконував доручення уряду, воно стає органом, що приймає першорядну ролю у виробленні і переведенню в життя певної політичної лінії. Аджеж такі політичні посунення, якими є процес СВУ, меншевиків, шкідників, що на них базуються цілі етапи совітської політики, це є посунення, переведені й утворені ППУ. З урядового органу воно перетворюється в керівничий центр, найвищу установу в державі.

Нема сумніву, що рівнобіжно із зростом ролі ППУ, як керівничого центру, зростає так само роля і значіння червоної армії, власне її верхівки. При тому напруженню ситуації, яка має місце на протязі останніх місяців на Далекому Сході, при тій далекосяглій військовій підготовці, яку переводять совіти і про яку знаходимо відомості в закордонній пресі, цей зріст ролі і значіння червоної армії є немінучий. Разом з тим ясно, що автентичних відомостей в цій справі ми в совітській пресі знайти не зможемо.

На механічній сплі ППУ і червоної армії тримається диктатура, не маючи на разі жадного громадського опертя, не маючи під собою жадної соціальної бази.

* * *

Це ненормальне і на першій погляд абсурдне становище може мати місце через те, що в результат своєї попередньої політики совітська влада розпорозила і роз'єднала всі соціальні групи, які могли б їй протиставитися, фізично знищено і до ренти морально деморалізовано інтелігенцію, яка виконує ролю організатора і ідеолога для всіх соціальних груп. Знищено і без того нечисленні кадри промислові і торговельної буржуазії, які були на тих територіях, що їх опанувала совітська влада: ті представники цієї групи, які залишилися живими, в результат совітської політики підлягли декласації. Найбільш уперто борсилось перед совітськими експериментами селянство, але завдяки колективізації і совітській владі вдалося роз'єднати його, зменшити його відпорну силу. Так само робітництво, ця ніби то улюблена дитина совітської влади, в результаті совітської політики підпало повному переродженню. Переважаюча частина його це молоді кадри плинного, постійно мнливого складу, серед яких переведення організаційних процесів стрічаються з великими труднощами. При цьому стані розпорозеності і роз'єднаності, при оберненню нації в людський порох диктатура має можливість триматися, спираючися лише на механічну силу.

* * *

Які при цих умовах перспективи можуть уважитися найбільш ймовірними для диктатури? Перш за все, очевидно, не перспективи спокійного панування, розрахованого на необмежену кількість років. Коли можливі були дискусії про затримання совітської влади в ті часи, коли вона ще не дегенерувала в диктатуру, з того часу, як вона перетворилася в цю останню, місця для дискусій нема.

Теоретично можливі дві форми ліквідації диктатури: її реформування в режим, що має під собою певну соціальну базу, і її упадок і заступлення

новим режимом. Можливість реформування диктатури має за собою в теперішніх умовах мінімальну степінь ймовірності; коли б трактування соціально-політичних проблем допускало б більш різкі формулювання, ми б сказали, що ця можливість видається нам цілком виключеною.

Можливість реформування сучасного режиму мусить за собою мати дві умови, які обидві є відсутні. Мусить бути та громадська сила, з якою можна було б контрагувати про зміну існуючого режиму, яка могла б на себе взяти відповідальність за переведення такої реформи. Такої сили немає, бо ВКПб нею тепер в кожному разі не є. При існуючих умовах шлях до реформування режиму лежить лише в площі переговорів з самою диктатурою, з ППУ і верхівкою червоної армії — шлях остільки ж утопічний, скільки й авантюристичний. Друга умова, яка для ССРСР має ще більше значіння і яка так само відсутня. При колосальному зрості сепаратистичних рухів в ССРСР реформа сучасного режиму може статися лише в результаті порозуміння з тими численними національними групами, які заселяють ССРСР. Що ця умова не існує і не буде існувати, доводити не треба.

Таким чином, найбільш ймовірним шляхом ліквідації сучасного режиму є його упадок — шлях не реформи, а перевороту.

* * *

Чи можна говорити про ймовірність упадку режиму диктатури, коли ми самі вище підкреслили ту розпорошеність і роз'єднаність населення, яка характеризує сучасний стан. Думаємо, що її можна і треба і до того в результаті чинності внутрішніх сил, а не сил зовнішніх. Існуюча розпорошеність і роз'єднаність населення є фактором, який зтягає існування диктатури, а не усуває цілком можливість упадку. Ксли б розпорошеність і роз'єднаність населення, яка характеризує кожний абсолютистичний режим, кожну диктатуру, забезпечувала б існування режиму, очевидно ні одна з тих революцій, про які ми знаємо з історії, не могла б відбутися. Так само лише до певного моменту рятую режим система терору.

Розпорсшуючи населення, совітський режим разом з тим, організуючи в усіх областях господарського життя велике виробництво, творить людські об'єднання, зв'язані спільними інтересами і спільною долею. Ними є як окремі промислові підприємства, так і совхозы і колхозы. Зріст національного руху і національної свідомості, до яких посередне причинилася також і політика совітської влади, так само говорить потенціальні можливості об'єднання і акції. Завівши в глухий гукот країну своїми господарськими експериментами, диктатура тратить матеріальні можливості для поліпшення стану окремих осіб і груп — матеріальні можливості для здійснення тої політики роз'єднання, яка до цього часу давала для неї користні наслідки. На ґрунті зрівняння всіх в спільній долі утворюються поволі передумови для перевороту. А що в умовах совітського режиму, принаймні тих, які є зараз, не може створитися ситуація, коли-яксь революційна організація зможе прокламувати початок озброєного повстання, є питанням цілком другорядним. Історія знає багато революцій, які відбувалися без таких прокламувань, як рівно ж багато признає повстань, які в дійсності не мали місця, хоч їх початок зарядили, здавалось б, дуже авторитетні організації і дуже впливові революціонери.

* * *

Той стан, в якому перебуває тепер совітська влада є дуже характеристичний і гідний всякої уваги. Ми були свідками не так давно переродження совітської влади в диктатуру. Тепер маємо низку симптомів, які наче б свідчать, що диктатура свої можливості для опанування ситуації вичерпує. Погршення господарського і фінансового становища набирає загрожуючих розмірів. Все збільшується перебої в урядовому апараті. Влада вдається в цілях врятування ситуації до взаємно суперечних і протилежних заходів, яким вона даремне намагається надати вигляд певної системи і по-

с ідновности. Є всі дані уважати сучасний стан диктатури — періодом дуже поважної кризи.

Думасмо, що в обставинах теперішньої ситуації ті уваги, що ми подаємо вище, є саме на часі.

В. С.

3 міжнароднього життя.

— Сучасне міжнароднє становище.

Перед літнім одпочинком — *tour d'horizon*, керствий огляд загального становища міжнародніх взаємовідносин, яким всно уявляється на сьогодні.

Піскою в світ немає; тяжить над ним нечувана економична криза, нависли хмари воєнної небезпеки. Над тим і другим, як відємо, розважають зараз міжнародні конференції в Лозані та в Женеві. Кризу тям зв'язано з воєнними боргами і репараціями, а небезпеку війни гадають розвіяти, організувавши світове розброєння. Справа, однак, не в тому, — правильний чи хибний вказаний діагноз; і не в тому, навіть, до яких поступово прийдуть вказані конференції. Для Ліги Націй і для міжнародніх сходин після-воєнного часу характерна одна риса, яка знижує їх значіння і силу, позбавляє часто їх постанови, такі здавалося б авторитетні, якої-будь внутрішньої сили. Цю особливість зауважив тільки літ тому один з найбільших державних мужів в сучасній Європі. Побувавши на засіданні Ліги Націй і приглянувшись до ходу дискусії та пересправ, він висловив свою думку приблизно в такий спосіб:

— Велике її хороше діло — Ліга Націй та її сходи́ни в Женеві, але ці люди, що тут сходяться, перебільшують своє значіння. Їм здається, що коли вони поговорили і знайшли формулу погодження між собою, то тим самим настала згода між їх народами. На жаль, це не так, — народні рішення досягають у внутрішньому процесі життя самих народів, і ці рішення часто бувають зовсім не такими, які були б бажані їх представникам у Женеві.

Не змінилося нічого й на сьогодні. В Європі і в цілому світі нарастають великі події, а в Женеві й у Лозані поважні державні люди сили свої душевні й фізичні надривають, шукаючи умовних рішень, словесної згоди і марних резолюцій, які в урочистий спосіб проголошуються безоглядно. Найкращим прикладом тому можуть бути так звані репарації. Після довголітніх змагань, численних згод і твердих рішень, року 1930 складено було відомий план Дауса, на якому погодилися усі, підписали і проголосили його остаточним. Але проіснував отой план всього півтора роки, після чого німці заявили спочатку, що не можуть його виконувати, а тепер — впрост говорять, що вони того робити не хочуть. То саме по суті й з усіма неконечними пактами — Локарно, Кеттога-Бріана, про ненапад і т. ин. В уяві більшости сучасних народів договори, хоч би і урочисті, підписані їх представниками, перестали мати характер обов'язковости і виконуються ними згідно з уславленою формулою «остільки-оскільки». Все, що не має за собою санкції реальної сили, перестало наче-бто мати якусь цінність у міжнародніх справах; життя йде повз тих договорів, обминаючи їх, як стовпи по дорозі, невідомо для чого поставлені. Що з того буде, чим оте все скінчиться, — не знати. І краще тому від якихсь пророцтв утримуватися, констатуєючи лише факти і події та хіба-що тенденцію тих подій.

На це можуть сказати: так, порушуючи урочисті договори, репарацій не платять і не хочуть платити; але пактів, спрямованих проти війни, не порушує ніхто, бо війни все-ж таки поки-що немає». — На це можна одповісти, що таке твердження не відповідає дійсному стану річей. Війна в

світі є й зараз, тільки вона на сьогодні прибрала інший формальний вигляд, ніж мала його раніше. Тепер її не проголошують, як то було колись, а воюють без оголошення і не пориваючи дипломатичних зв'язків і т. ін.

Нова форма війни практично утворилася цього року на Далекому Сході, Азії. Там розпочато й не закінчено ще й досі японсько-китайську війну, а трохи пізніше стан війни зазначився і між Японією та СРСР. Бо-ж як інакше кваліфікувати ті факти, що там сталися, а саме: бої у Шанхая та на просторі Маньчжурії, військова окупація китайських провінцій, одрив частини китайської державної території то-що. Це — що-до китайців. Але справа з СРСР стоїть більш-менш аналогічно. Японці окупували аж до сибірських кордонів цілу північну Маньчжурію, себ-то викинули звідти російську надвладу, одібравши тим самим од СРСР приналежну йому колонію. Хіба ж це не війна? Як би назвали аналогічну операцію, скажімо, французи, коли б хтось викинув їх з Алжиру чи навіть з Мароку? Або італійці, коли б їх позбавили Киренаїки то-що? Большевики, що-правда, в відповідь на це роблять янгольський вигляд і не протестують, принаймні словесно. Матеріально, однак, вони цілком точно здають собі справу в тому, що мають діло з реальною війною, — воюють самі і мають для того ними-ж таки утворені нові форми війни. Вони з японцями в мирному стані, а тому бої в Маньчжурії ведуться не російською армією, а корейцями, монголами то-що. Ці останні війська, що-правда; озброєні жорськими танками, тульськими рушницями, мають російських старшин і звуться совітськими, але не совітсько-російськими, а совітсько-корейськими, совітсько-монгольськими і т. ін., і представляють вони не СРСР, а совітську Корею, совітську монгольську, совітську китайську і другі соціалістичні немов-би республіки. Нам українцям псяняти цього звороту не треба, бо-ж ми на своєму досвіді знаємо, що то таке оті буцім-то не російські совітські війська. В Європі, може, так само це добре розуміють, але роблять вигляд, начеб-то все гаразд і що ніякої війни там в Азії немає. І робитимуть оте «лице» аж доти, поки ота небажана війна не перекинеться вже на саму совітську територію, — час, неначеб-то не такий делекний.

В Європі не тільки до формальної, але й до реальної війни ще не дійшло, може як раз тому, що тут, в одміну від Азії, надто близькі межі між тими родами війни, бо кожна реальна війна тут неминуче зараз же перетвориться у війну цілком формальну, згідно з живучими правилами минулого. В Європі всі бояться війни і ніхто її не хоче. Особливо не хочуть її ті держави й народи, які можна назвати цілком здоровими, або такими, що знаходяться в стадії повної реконвалесценції, як Франція, Англія, Бельгія, Швейцарія, Голандія, скандинавські країни. Війна для них — це нові, непотрібні їм жертви людьми, грошми, національним здоров'ям, захваними з минулого чи з тяжкою намагою відтвореними.

Але більшість континентальної Європи хвора. Хвора і неусталена політично, фінансово, національно, а навіть і державно. І неначеб-то не видно зараз і надій на добре лікування і тверде усталення. Щоб собі це уявити, досить кинути оком на становище півдня, середини й сходу Європи. Проминемо Іспанію, де з такими муками народжується, — чи народиться? — демократична республіка; Португалію, де диктатура й заколоти не сходять з порядку денного, ці держави взагалі мають мало європейського значіння. Але за ними йде Італія. Її політичний фасад неначеб-то добрий. Але що по-за ним робиться, — Європа знає мало, а те, що знає, мало доброго віщує її фашистському ладу, такому штучному і багатому на небезпеки для кожного європейського народу. В країні росте незадоволення, знаком якого являються численні змови, вибухи бомб, атентати, а за ними — суди, розстріли, політична еміграція, в кількості сотень тисяч людей, розсіпана по ближчих державах. Чи встоїть на випадок якогось внутрішнього сильнішого заколоту чи зовнішнього конфлікту ота фашистська будова? Що буде після неї? Старий, нині вже покійний, Джоліті сказав:

«буде знову демократія». Але поки вона усталиться, витече з річок багато води, а з людей — крові...

Балканські і середнь-європейські держави переживають невшні часи. Греція, Болгарія, Югославія, Угорщина, Австрія, Румунія — всі з дня на день очікують банкрутства ф нансового, а де-хто з них і політичного розвалу. Чехословаччина з найбільшим напруженням заховує поки що свою рівновагу. Польща та балтійські держави, не кажучи вже про непосильну ф нансову кризу, живуть з дня на день під сталою смертельною небезпекою, що зарожує їм однаково — з заходу і з сходу, з боку Германії і з боку СССР.

Коли проминути не зовсім європейську державу СССР, що вже збанкрутувала ф нансово і політично, і стоїть на передодні розвалу, то найбільше хворюю країною треба визнати Германію. Симптоми германської тяжкої хвороби розважалися не раз на цьому місці; імена їх — комунізм, гітлеризм, реставрація. Коли користуватися медичними аналогіями, то треба сказати, що зараз Германія лежить з тифом, має температуру близьку до 40 ступнів. Люде в такому випадку в більшості вмирають, але народи — завжди виживають. Видужає і германський народ, але коли і як? Питання тяжке, і немає зараз ще на нього точної відповіді. Перша вказівка на це дана буде лише 31 поточного липня, коли відбудуться загальні вибори до германського парламенту. Тому-то з такою надією і з таким занепокоєнням чекають тих виборів як у самій Германії, так і в усій Європі.

На початках нами було сказано про літній одиоиночок. Не буде того відпочинку цього літа всім відповідальним політикам і взагалі — всім вдумливим людем, бо можна зараз чекати від майбутнього всього найгіршого. Ми, українці, в одній од інших, маємо тут вт ху, що нам уже не може бути гірше, ніж зараз. Може бути для нас — лише ліпше.

Observer.

3 листів з України

...Оце мені засіла в голову думка покинути вчителювати, але не так легко покинути це брехливе ремесло. Кажу брехливе, бо воно таким зробилося через большевнків. Знаю, що мене не звільнять, бо ми, вчителі, є кріпаками і прикріплені до шкіл. Хто кидає школу, той — «літун», «контрреволюціонер». За те, що покинув працю, вининуть з професійного союзу, не дадуть потім ніякої роботи, доведеться здохати з голоду. А все таки хочу покинути.

В нашій селі живе родина столітніх дідів, що колись були кріпаками, робочим людом, значить. Навіть старість не заховала того, що вони витерпіли за царів. Ти думавш, що їх помилували наші кати? Забрали останній шмат хліба і вигнали з хати, з тої хати, в якій вони народилися, в якій терпіли. Не можу переступити порога нашої проклятої школи, як згадаю про це. Чим завгодно хочу стати, аби не вчителем, не офіційним брехуном. Хай матиму мозолі на руках, але зате не буде брудним сумління. Як би покинув школу, здається, помолодів би, ожив духом і тілом, почув би себе щасливим. Не треба б було дітям брехати про рівність, про успіхи соціалізму, про користь колдгоспів і колхозів, не треба було б кривити душею і співати малим, що чують дома прокльони і скарги, про «досягнення соціалістичного будівництва».

Часом діти питають: «Чому ми голодні, босі й роздягнені, а он пани — в капелюхах і все забирають?».

«Де-ж пани—запитую суворо— у нас панів тепер немає. Ото, що в капелюхах і з портфелями, то — совробітники».

«Щось вони дуже скидаються на тих панів, що про них нам розповідають наші батьки» — кажуть діти. Вони мають рацію, але мій язик не

повертається їм щось говорити. Я, совітський навчитель, мушу говорити лише те, що приказано, моє сумління не при чому. Бідні діти! Мені їх шкода до сліз. Вони оплутані брехнею, ізугізмом. Чи скинуть облуду, що накидається на їхні допитливі очі і незіпсуге чуття?

Якось знайомий комуніст переконував мене поїхати до столиці, щоб подивитися на успіхи перебудови нашого життя. Одмовився я від цієї подорожі. Кажу, що «я й так бачу, що зроблено, мене не треба вже переконувати».

І правда, ми тут усі уже переконалися до останньої кроплини терпіння. Кожен уже хоче не того, що має. Почуття зміни стало у нас постійним психологічним елементом. Заглянь в чюю завгодно душу і побачиш, що все життя тримається на вірі в якусь зміну. Зовнішні люди стали автоматами, лише в середині хсвається те, що прив'язує їх до життя. ПІУ туди заглянути не може. Кожен ховається в тій країні свободи, де нема ні шпиків, ні катів, ні всього того мерзенного бруду, що його комуністи розвели в реальному життю. Це почуття таке глибоке, що воно відбивається і у всьому. Що можна доброго робити, коли людина не має ні віри, ні свободи? З цим почуттям виконується п'ятилітка, з цим почуттям роблять коло землі, на фабриках, на заводах, в школах, в установах. Результат? Брехня, ледарство, все на показ і нічого добросовісно. Один кшмар! Тепер ти мабуть зрозумієш, чому я і мільйони мені подібних хстять тікати від того діла, що роблять. Совітський режим це — банка з павуками, на якій наклепно глузливий напис — «соціалістична совітська республіка».

Пиши, як там у вас. Чи розуміють за кордоном, як ми живемо, чи співчувають, чи роблять щось, щоб хоч дітям отим, що я вчу з такою бідою, було хоч трохи легше. Не пиши часто, бо заріжеш, і так уже на мене комсомол і комячейка точать зуби.

Твій Н.

Од редакції

Випускаємо це число подвійним. Наступні, те-ж подвійні, з огляду на літні вакації, мають вийти: ч. 30-31 у неділю 31 липня і ч. 32-33 у неділю 28 серпня.

В суботу 9 липня с. р. у дванадцяті роковини лицарської смерти

генерального штабу генерал-хорунжого

ЄВГЕНА МЕШКОВСЬКОГО

одправлено буде за спокій душі його службу Божу, а по ній панахиду в .11-й год. ранку в Українській Православній Церкві в Парижі.

Хроніка.

Голод на Україні.

До редакції «Українтагу» в Букарешті принесено листа з України, який датовано 10-м травня і вислано з Катеринославщини (нині Дніпропетровщина). З цього листа видно, що всі думки української людусти нині зосереджено на їжі, на хлібі. Наводимо сьмий лист в тій нескладній редакції, в якій написано його автором-селянином, а нині робітником у місті:

«Мій дорогий брате. Як ти там поживаш? Я тут живу погано через те, що тут у нас велика криза з їною. Всі ми зараз пухнемо з голоду. Немає хліба. На базарі можна дістати, але страшенно дорого — 150 карбованців пуд, і то дерті, а за муку, то ми вже забули, як вона виглядає та мука. Прошу тебе, мій дорогий брате, як що є у тебе гроші, то вишли доларами або вашим золотом. У нас за золото можна хліба дістати. Дорогий брате, поможи, не дай з голоду загинути. Трудно нам вмірати з голоду. Дорогий брате, прошу тебе і прошу — поможи. Ми не знаємо, дорогий брате, — чи побачимося ми з тобою. Господарства у нас тільки сорочка на нас та й та латана. Мати вже опухла з голоду. Крім води та соли нічого не маємо. Немає навіть цукру. Я зараз працюю у місті, але живеш так, щоби тільки не подохнути. Праця важка, а їсти немає чого. Сестри так само б'дують на праці. Місяці працюєш, а за тиждень проїси, а потім ходиш голодний. Мама живе вдома. Хліба дістаємо зовсім мало і то дуже рідко. Більше сидимо без хліба, як з хлібом. Так що нам, дорогий брате, дуже зле. І урожай був, а хліба немає, і не тільки у нас, а у всіх людей немає хліба. Люде вмірають з голо-

ду. Петро оженився, а я й не думаю — через те, що дуже тяжко жити. Прощу ще раз тебе, дорогий брате, пришли грошей, ми купимо хліба. Не дай, дорогий брате, померти з голоду».

Два роки тому ця родина належала до колективу. Тепер з листа б виходило, що в селі лишилася лише мати, а дити працюють у місті. На жаль, автор листа нічого не пише про те, що сталося з їхнім колективом та як всі вони попали до міста.

У Франці і також одним емігрантом отримано листа з Полтавщини, датованого червнем місяцем.

В лист значається, що картопля продається уже не на вагу, а на десятки, як яйця, по 3 карбованці за 10 штук. Мука продається на шкільни за баснословні ціни. Голод набрав таких розмірів, що люде, щоби не пропасти з голоду, крадуть по ночах один у одного все, що можна їсти. Не можна нічого уберегти — ні кошика картоплі, ні курки, ні поросляти. Голодні вислідять, де сховано, і все заберуть. Крадуть по ночах навіть корови, які на місці-ж ріжуть, заб'рають м'ясо, а господар рано знаходить лише шкуру та кістки.

З українського життя на еміграції.

У Франції.

— Академія пам'яті С. Петлюри в Оден-ле-Тіші. 29 травня с. р. в Оден-ле-Тіші відбулася академія пам'яті С. Петлюри з приводу шостої річниці його смерті, яку влаштували Громади в Оден-ле-Тіші, у Вілеру та Еші.

Академія розпочалася промовою

голови Ешської громади п. Софроненка, після якої пам'ять С. Петлюри було вшановано вставанням і хвилиною мовчанки.

Далі п. лнж. Тарногородський зачитав реферат про життя та діяльність С. Петлюри. Після цього реферату хор під орудою п. Винницького Бориса заспівав «Ще не вмерла Україна», вічну пам'ять, «Журавлі» та «Забілили сніги».

Дальшою точкою програму була декламація й співи двох маленьких сестер 6 й 8 років — донечок п. Федучка з Буковини. Декламація ця й співи зробили велике враження на присутніх, всі були захоплені маленькими артистами.

Нарешті по підписному листу було зібрано між присутніми пожертви на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

Разом з тим треба зазначити, що для всіх присутніх на академії було дуже боляче те, що не всі українці разом в Оден-ле-Тіші прийшли на свято пам'яті свого Головного Отамана, а розкололися на три різних групи.

Б. Я.

— Виставка маляра Л. Перфецького в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі. Протягом місяця червня відбулася в Парижі в помешканні Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі виставка образів відомого українського артиста-маляра баталіста Л. Перфецького.

В не різкому освітленні кімнати присмно дивилися зі ст'н м'які силуети недавнє минулого, так близького серцю, що не можна було відійти від образів — все хотілося більше надивитися і викликати в пам'яті відроджену на цих образах нашу славу минулу боротьбу за визволення батьківщини.

В центрі привертало до себе увагу апокаліптичний образ архистратига. «Не думайте, що прийде мир на землю. Не мир, но меч» — суворо голосить світу скрижаль архистратига-року.

Живо схоплено рухи кінські й козацькі серед рідних ланів і гаїв, і цілий рій спогадів викликають ці образи. З гордою свідомі-

стю сили нашого війська дивитесь ви на парад на Софійській плещі, з веселою умішкою продивляється акварелі легкого гумору, так специфічно — природнього Л. Перфецькому, і з присмн стю придивляється «цивілізованому почеркові», як можна так висловитися, рисунків декорацій і взагалі всього письма експонента.

М. З.

— Виступ Хору Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції. Закрив свій сезон Хор Т-ва б. Вояків трьома виступами перед французькою публікою. 24 червня та 1 липня співав він під орудою п. М. Ковальського на виставці французьких малярів «Groupe de Péniche», влаштованій на барці, що стоїть на Сені. На цій виставці дав свої експонати тако-ж і молодий маляр Василь Хмельюк. Хор співав українські пісні і мав заслужений успіх. Крім хору виступав відомий наш бандурист Василь Ємець, що чарував безподібною грою, та пані Тоня Павель, що співала українські пісні під аккомпанімент хору.

Другий виступ хору був в «Cercle Interallié» 30 червня, на закритті сезона цього шикарного політичного клубу Парижа. Там виступала пані Тоня Павель, а хор її акомпанував. Виконано було веснянки в аранж. Бойченка та «Щедрівку». Вибаглива публіка шедро нагородила оплесками співачку і хор.

— Загальні збори Української Громади в Греноблі. 4 червня с. р. відбулися чергові загальні збори Української Громади в Греноблі. До складу нової Ради Громади обрано пп. І. Вонарху-Варнака — на голову, Л. Токайла — на заступника голови, він же скарбник, С. Червонецького — на секретаря. До Ревізійної Комісії обрано пп. С. Рогатюка, В. Грушка та О. Мироновича.

Громада тепер готується до влаштовання Франкового свята.

Адреса Громади тепер така: Mr. J. Vonarkha - Varnak: Maison Doulat. Rondeau — Grenoble (Isère).

— Доклад в Шалеті. 12 червня с. р. відбувся в Шалеті, в помешканні Громади, доклад п. Бойкова на тему «Можливості відновлення Української Держави». Послухання доклад збиралася досить значна кількість українського громадянства. Тема була цікавою і доклад було вислухано присутніми уважно. З великим задоволенням нашим громадянством було відмічено місце докладу, де говорилося про те, що минає вже час хвороби на рясні дрібничкові партійні та групові поділи нашої еміграції, що нас роз'єднує і ослаблює нашу силу.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За місяць червень р. 1932 до Бібліотеки надійшли друки та інші речі від таких осіб та організацій: 1. панна Хар. Копоуненківна (Прага) — шість стрічок жалоби від віпків, покладених на могилу покійної письменниці, Вальерії О'Коннор Вільської; 2. Т. Буткевич (Париж) — 3 світлин та 2 кн.; 3. Т. Перфецький (Париж) — 4 кн. та 1 ч. журналу; 4. Х. Якимчук (Париж) — 2 ч. газети та коректурний відбиток недрукованої статті про куб. козаків; 5. від п. NN (незнамено прізви., з Крем'янця) — 2 кн.; 6. Ред. «Тризуба» (Париж) — 9 світлин; 7. Науковий Інститут у Варшаві — 4 кн. та 2 малих друки; 8. Ів. Мулярчик (Америка, Детройт) — 1 кн.; 9. Івж. Юр. Яковлів (Бельгія) — 2 ч. журналу; 10. представника Б-ки М. Антоновича з Берліну — 49 кн., 27 ч. журналів та рясних друки в 5. Серед друків є цкавий журнал за час в 1916-17 р. «Розсвіт», часопис полонених, що виходив у Раштаті; 11. представник Б-ки В. Королів - Старий (Мельник, ЧСР) — кн. 22, журналів чч. 24, малих друки — 46,1 світлина, малюнок та мапа і 24 документи листувань від п. Антончука; 12. Івж. Ю. Яковлів (Бельгія) — 1 кн.; 13. Ред. «Тризуба» — 2 кн.; 13. від п. Анатолія Корнилецького (Польща) — 11 кн. та 1 ч. журналу.

Грошеві датки на Бібліотеку надіслали: 1. п. П. Бобро — від Укр. Гуртка у Вляр де Плане —

50 фр.; 2. п. С. Чуб з Хайфи (Палестина) — 50 фр.; 3. др. М. Галін (з Румунії) — 15 фр. 15 с.; 4. Т-во студентів - українців при Женевському університеті — 54. 15 фр. фр.; 5. п. Пивовар — 15; 6. Громада Українців в Еш (Люксембург) — 140 фр.; 7. Укр. Громада в Крезе — 34; 8. Укр. Центр. Комітет у Варшаві — 476.55 фр., — збірка підчас академії пам'яті С. Петлюри 25 травня; 9. п. Дм. Кульченко від Укр. Громади у Франції — 64 фр.; 10. п. М. Столяренко (Париж) — 25 фр.; 11. Укр. Громада в Шалеті — 250. 60; 12. Т-во Допомоги емігрантам з Вел. України (Львів) — 16 фр. 50 с., решта від збірки мин. року, яка була витрачена на пересилку двох скринь з подарованими речами та друками (в сумі 142 золот.); 13. п. М. Чорний від Укр. Гуртка в Шато - де - ля - Форє — 51 фр.; 14. сотн. В. Тисаревський з Калішу в Імені Управи Т-ва воєнів армії МНР: на лист ч. 553 — 12.29 золот. та карнавочного збору в р. 1932 — 12.71 золот.; 15. через проф. О. Шульгіна від Комітету вшанування та оборони пам'яті С. Петлюри в Празі — 120 фр.; 16. від представника Б-ки в Лондоні п. Олійникова — 77 фр.; збірка на підписні листи; 17. від п. Корпільцького в ім. укр. театру в Польщі ім. Старицького — 13.90 фр.; 18. збірка п. Ів. Мартинюка на підп. лист — 50 фр.; 19. від Укр. Громади в Діжоні (через п. Рослого) на лист ч. 586 — 34 фр.

— Розшукують. На доручення брата розшукується Іван Давиденко з Богодухова, який в 1928 році був у Болгарії. Відомості проситься надіслати по адрес: Mr. J. Vonarkha - Varnak. Maison Doulat. Rondeau - Grenoble (Isère). France.

— Василь Павленко (V. Pavlenko, ouvrier agr.cole. Cabannes (Bouches du Rhône) розшукує свого брата Івана Яковича Первака. Особ, що знають адресу п. Первака, прошасться її подати п. Павленкові.

У Польщі

— Академія пам'яті С. Петлюри у Варшаві. 25 травня с. р. відбулася у Варшаві

урочиста академія, присвячена 6-й річниці смерті Головного Отамана С. Петлюри і 15-й річниці існування армії Української Народньої Республіки.

Академію відкрив п. ген. В. Сальський. Після відкриття на артистично удекоровану естраду було внесено бойові прапори армії УНР.

Далі був реферат п. ген. П. Шандрука — «В 15-ту річницю» і концертний відділ у виконанні Укр. Нац. Хору ім. М. Лисенка. Салія міської ради, в якій відбулася академія, була по береги переповнена як місцевим українським громадянством, так і видними представниками суспільства польського, грузинського та інших народів, що входять до «Прометей».

Під час академії було переведено збірку на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

— 6-та річниця смерті С. Петлюри в Перемишлі. В четвер, 26 травня с. р. в місцевій православної церкві в Перемишлі відбулася, влаштована Відділом УЦК, панахида по С. Петлюрі. Того-ж дня відбулися святочні сходи членів Відділу, на яких було зачитано реферат «Політична еміґрація, як депозит моральних і духових вартостей». По рефераті слідував спільний чай.

В родинній атмосфері було порушено багато болючих питань, а серед них і питання виховання нашої молоді — здобуття нею освіти, збереження моральних та духових вартостей, щоби могла вона з часом перебрати на себе обов'язки, диктовані заповідями наших борців і мучеників за ідею незалежності України.

— 6-та річниця смерті С. Петлюри в Білостоці. 26 травня с. р. українська колонія в Білостоці відзначила 6-ту річницю смерті Головного Отамана С. Петлюри панахидою за спокій його душі та жалібною академією, яка відбулася увечері того-ж дня.

Панахиду було відслужено українською мовою в місцевій православної церкві. Співав український хор, який складається з членів місцевого Відділу УЦК.

Панахида пройшла в святочному й урочистому настрої. Крім членів місцевої української колонії на панахиді було ще багато гостей, і між ними тако-ж місцевий староста.

На академії п. інж. Мирошніченко зачитав реферат, присвячений життю, діяльності та смерті С. Петлюри.

Українська колонія обходила тако-ж і 15 річницю існування армії УНР. З огляду на тяжкий сучасний стан свято обмелілося товарицьким зібранням. На зібранні п. інж. Д. Росомаха зачитав реферат, в якому торкнувся початків формування частин армії УНР та її чинности під час визвольної боротьби. В рефераті підкреслив докладчик тако-ж ролю, яку відіграв в українській армії бл. п. Головний Отаман.

— Свята 15-ої річниці існування армії Української Народньої Республіки. В неділю, 29 травня б. р. українське вояцтво, що перебуває в Українській Станиці в Каліші та його околицях, обходило свято 15-ої річниці існування армії УНР.

Обходження свята розпочалося урочистим молебнем в козацькій церкві св. Покрови в Українській Станиці. На молебні був присутнім весь командний склад, що перебуває в цьому осередкові, та сила вояцтва, яке заповнило церкву. Організації взяли участь у святі разом зі своїми прапорами.

Після молебна відбулося святочне зібрання вояцтва в станичному театрі.

Зібрання відкрив ген.-хор. Ол. Загородський палкою промовою, присвяченою цьому великому дню в історії українського вояцтва.

По промові ген.-хор. Загородського, старший з представників командного складу, ген.-штабу ген.-пор. П. Єрошевич зачитав присутнім наказ Головної Команди Війська Української Народньої Республіки з дня 22 травня б. р. за ч. І. Присутні вислухали наказ стоячи.

Гучні оклики «слава» розляглися в театрі по вислуханні наказу. Так вітало вояцтво свого вожа-

дя. Головного Отамана.

На сцені з'явився хор, який заспівав національного гімна «Ще не вмерла Україна»...

На закінчення вояцтво вислало привітальну депешу Пану Головному Отаманові з висловами відданості й готовності стати до боротьби за волю українського народу.

Настрій вояцтва в цей урочистий день ще раз підкреслив, що вояцтво і в тяжких умовах перебування на чужині не забуває про свій перший і святий обов'язок бути відданим ідеї визволення батьківщини.

На це свято прибули до Каліша навіть і ті вояки, що перебувають далеко по-за Калішем.

С. Скрипка.

— Ковель у дні українського смутку. Стараннями Управи Відділу УЦК у Ковлі у неділю 6 березня с. р. в українській св.-благівіщенській церкві відправлено було урочисту панахиду за спокій душ українських лицарів-борців, що віддали своє життя в боротьбі за Україну на полях під Крутами. Службу Божу і панахиду відправив настоятель парафії п.-о. І. Губа. Перед панахидою п.-о. виголосив змістовну промову, присвятивши її тим героям-юнакам, які в нерівній боротьбі полягли за святий ідеал незалежності України. Співав український хор під керівництвом п. д-ра М. Пирогова. Церкву було переповнено народом.

В день трагічної смерті св. нам. С. Петлюри, 25 травня с. р. точно в годину його смерті, українські священики, що перебували в м. Ковлі з нагоди скликання місцевого собору — о. І. Губа, настоятель української парафії в м. Ковлі, о. А. Бублій, настоятель парафії с. Скулина, о. Г. Турчин, настоятель парафії с. Біліня, о. С. Лопухович, настоятель парафії с. Доротище, та о. диякон М. Річицький відправили панахиду в українській св.-благівіщенській церкві за спокій душі вождя українського народу.

Під час панахиди п.-о. Бублій виголосив чуду промову, згадую-

чи великого небіжчика з часів збройної боротьби за українську державну незалежність.

Заходами Управи Ковельського Відділу УЦК українське громадянство м. Ковля тако-ж належно вшанувало пам'ять С. Петлюри в шосту річницю його смерті. 29 травня с. р. п.-о. І. Губа відправив службу Божу, а по ній панахиду. Промова п.-о. Губи, як завжди, була дуже захоплюючою і прикрашена багатьма віршами й цитатами українських письменників. Промова ця у присутніх залишила глибоке враження. На панахиді були присутніми представники різних українських організацій в Ковлі — громадських, культурно-освітніх та економічних.

— Урочисте святкування дати нашої визвольної боротьби у Александрові - Куявському у. З огляду на умовини нашого життя, не спромоглися ми на своєчасний (22. V та 25. V) обход свят: 15 річниця відродження нашого війська та жалібіного дня шостої річниця трагічної смерті св. п. Головного Отамана Симона Петлюри, а тому змушені були відбутися 5-го червня разом обидві річниці. Ініціативу по влаштуванню свята взяла на себе поодинокі члени нашої колонії, які, об'єднавшись в «Комітеті по влаштуванню роковин», склали програму цього обходу. Він складався з 3-х рефератів, 6 виступів хору й окремих солістів та декламаторів віршів.

Панахида по полеглих в присутності всієї колонії відбулася в місцевій капличці з дуже змістовним словом п.-о. Костановича.

Академію було відкрито національними гімнами українським і польським в салі, заповненій нашими вояками та гістьми.

Загальне враження від академії всіх присутніх залишилося дуже добре. Промайнуло перед нами наше славне недавнє минуле, відпочили хоч трохи душею, відібрались від шо-денних турбот і разом з нашими дітьми прирек-

ли на цій академії волю для України здобути.

М. Мартиненко.

— 6-та виставка праць Українського Мистецького Гуртка «Спокій» у Варшаві. Рік річно влаштовує Український Мистецький Гурток «Спокій» у Варшаві виставки праць своїх членів, які являються яскравим підсумком досягнень як окремих мистців, так і цілої організації.

Цьогорічна виставка була вже простою в житті Гуртка, а в той же час і ювілейною, бо в біжучому році минуло вже 5 літ від часу, коли Гурток «Спокій» було засновано.

Відкриття виставки відбулося 14 травня с. р. в помешканні місцевої УМСА в присутності членів Гуртка і значної кількості гостей на чолі з українською професурою й представниками Варшавської Академії Мистецтв.

Після промови Директора Українського Наукового Інституту у Варшаві проф. О. Лотоцького і проф. Варшавської Академії Мистецтв п. Тихого, який підкреслив значіння послідовної праці для мистецтва, п. проф. Р. Смаль-Стоцький оголосив список осіб, яким було признано нагороди.

Першу нагороду — ім. Василя Великого — признано П. Мегикуві і П. Холодному; другу — ім. УНР — О. Шатківському; третю — ім. Укр. Наук. Инст. у Варшаві — Д. Дунаєвському; четверту — ім. Ольги Кан — Н. Хасевичу; п'яту — ім. УЦК у Польщі — Наталії Тищенкої і шосту — ім. Укр. Клубу у Варшаві — І. Курахові.

На виставці, яка обіймала праці з малярства, графіки та декоративного мистецтва, було виставлено праці 16 членів Гуртка. По-за конкурсом були праці болгарина П. Каршовського, який від року працює спільно з Гуртком.

Малярство репрезентували праці Д. Дунаєвського, П. Каршовського, П. Мегики, Н. Тищенкої, Н. Хасевича, П. Холодного, О. Шатківського та М. Щербака.

В графіці представлені були праці І. Кураха, П. Омельченка,

Н. Хасевича та П. Холодного.

На увагу заслуговували тако-ж і рисунки Ю. Трохимчука та О. Шатківського, які з глибоким відчуттям передають характер рисованого об'єкту.

Досліди над народним будівництвом показано було на виставці в численних рисунках П. Мегики та Н. Хасевича.

Мистецтво декоративне було представлено досить широко і в різних галузях. Попільничка, виконана вже в матеріалі, П. Мегики, килими Ольги Мартинякової та жакардові тканини Н. Хасевича свідчили про те, що Гурток «Спокій» що-раз то більше звертає увагу і на цю галузь мистецтва та з успіхом реалізує поставлені перед собою завдання. Бо-ж чи не декоративне мистецтво призначене для широких мас і чи не завдання йому може бути мова про піднесення естетичного рівня глядачів і створення добрих підстав для розвинення мистецької культури взагалі.

Виданий Гуртком каталог виставлених праць і надзвичайна услужливість членів Гуртка на виставці давали можливість глядачам скоро і всебічно орієнтуватися між виставленим матеріалом. А виданий Гуртком з нагоди 5-тилітнього ювілею збірник «П'ять літ праці», збірник, що містить у собі репродукції найголовніших праць членів Гуртка, які брали участь в цій і попередніх виставках, — залишиться приємною пам'яткою для тих, хто виставку Гуртка відвідав.

І. Липовецький.

— 3 життя клубу «Прометей» у Варшаві. 16 червня с. р. відбулося товариське зібрання членів і гостей, присвячене закриттю біжучого сезону. Відкриваючи зібрання, п. проф. Р. Смаль - Стоцький повідомив присутніх про несподівану смерть бл. п. д-ра Модеста Левицького, пам'ять якого присутні вшанували вставанням. П. проф. В. Біднов пам'яті небіжчика присвятив довшу промову, в якій він торкнувся праці покійного в різних ділянках українського життя як на

Великій Україні, так і на еміграції.

Після того п. проф. Смаль - Стоцький в наступній промові охарактеризував досягнення і працю «Прометей» на протязі останнього часу та коротко торкнувся плану роботи і перспектив на майбутнє.

— **З життя корпорації «Запорожжа» у Варшаві.** Минулий семестр корпорація «Запорожжа» у Варшаві відкрила чайним вечером, на якому, крім членів корпорації, присутні були тако-ж численні гості.

На суботніх збірках корпорації відбулися наступні реферати. 20 лютого с. р. п. П. Мегика — «Український мистецький рух у Львові», 5 березня — п. тен. Шандрука — «Богдан Хмельницький, яко полководець», 28 травня — п. інж. Б. Маланюка — «Українська література в світлі сучасности».

На Великодні свята влаштувала корпорація традиційні урочисті розговини, на які запрошено було тако-ж багато гостей як з по-між старшого українського громадянства, та і української академічної молоді.

Під час розговин було виголошено низку промов — голови корпорації п. С. Кірічка, голови УЦК п. М. Ковальського, п. О. Новицького, представника болгарського студентства п. П. Каршовського та ин. Було тако-ж переведено збірку на українських інвалідів, яка дала коло 20 золот.

14 травня с. р. в салонах Варшавського «Гарнізонного Касина» відбувся репрезентаційний концерт - баль корпорації.

Починаючи від червня місяця с. р., корпорація розпочала низку товарисько - спортивих прогулок за місто.

— **Відділ УЦК у Гродні** не дивлячися на тяжкий матеріальний стан його членів активно розвивав свою діяльність у минулому році. Урочисто святкував він українські національні свята, уряджував застави для своїх членів і гостей, виказався довгою низкою підписних листів, до яких було зібрано гроші на різні

національні та добродійні цілі, а також і на цілі, реалізацію яких ставило на порядок денний життя Відділу. До цих останніх належить віднести і будову хреста на могилі члена Озерського Відділу бл. п. козака Дармороса, активну участь в похороні бл. п. сотника Костенка, організацію ялинки для дітей та ин.

По-за працю громадською та культурно - освітньою йшла тако-ж досить активна акція в сенсі правної допомоги членам Відділу.

11 лютого с. р. відбулися загальні збори членів Відділу, на яких Управою Відділу було зроблено справоздання з минулорічної діяльності, винесено низку ухвал і обрано нову Управу.

В ухвалах зборів присвячено належну увагу справі впорядкування бібліотеки і «Хати Емігранта», опіці над дітьми шкільного віку, організації фонду допомог на випадок безробіття, одноразовому оподаткуванню на культурно-освітні цілі, вступу до Товариства Прихильників Української Господарської Академії в Чехословацькій та ин.

До нової Управи на біжучий рік обрано: п. О. Мехеду — на голову, п. інж. Б. Гупика — на заступника голови, п. М. Крушельницького — на секретаря, п. С. Войценка — на скарбника та п. В. Кукрицького.

— **Загальні збори членів Відділу УЦК в Познані** відбулися 6 лютого с. р. Збори заслухали справоздання Управи Відділу і Ревізійної Комісії, обрали нову Управу на біжучий рік та вписали низку постанов організаційного характеру.

До складу нової Управи увійшли: інж. П. Горячий — голова, ин. П. Свиридон, С. Пронгів, В. Шевчук та М. Черевко. До Ревізійної Комісії обрано інж. Решетняка, тен. Кудзькинського та пані Шевчукову. Кандидатами обрано пп. Задіпровського та Козака.

В Австрії

— **Свято з приводу 300-ліття дня народження гетьмана Іва-**

на Мазепи у Відні. 25 червня відбулося у Відні посвячення нової української домівки в 1 окрузі на Herrengasse, 17. Урочисте відкриття було dokonано паном Захаром Павлюком, генерал - суд'єю.

По відкритті домівки відбулося свято на честь гетьмана Івана Мазепи з таким програмом: 1. Вступне слово — п. Володимир Маліцинський, 2. «За рідний край» Гайворонського — мужеський хор, 3. «Доба Мазепи» — д-р Юрій Вітошинський, 4. «Ой горе тій чайці» і «Зашуміла ліщинонька» Леоновича — мішаний хор, 5. «В день великих роковин» У. Кравченкової — декламація І. Мороза, 6. «Та болять ручки» Кошиця і «Чорна риля» Людкевича — мужеський хор, 7. «Гетьмани» і «Ой Дніпре мій» Лисенка — І. Савка, член від. держ. опери, 8. Рапсодія Г-моль Йог. Брамса — Дарія Карнович, фортепіано, 9. «Розрита могила» Шевченка-Давидовського — мішаний хор. Хором керував п. А. Гнатишин, на фортепіані супроводила пані М. Вишицька.

У Німеччині.

— В Українським Науковим Інституті в Берліні. 17 червня с. р. відбувся доклад українською мовою доц. д-ра П. Феденка з Праги на тему «До характеристики українського народу», а 1 липня с. р. — доклад українською мовою проф. д-ра З. Күзелі на тему: «Літні звичаї на Україні».

В Болгарії.

— Панахида та академія пам'яті С. В. Петлюри у Софії. У неділю 29 травня с. р. о год. 11 рано після служби Божої відправлено було в Софії урочисту панахиду по Головному Отаманові-мученикові С. В. Петлюрі.

Далеко раніше до дня панахиди Українською Громадою розіслано було запрошення на академію всім українським організаціям, слов'янським товариствам,

македонським організаціям, як рівно-ж поодиноким особам.

На середині великої церкви св. св. Кирила і Методія було поставлено уквітчаний різнобарвними квітами портрет небіжчика, перед яким пан-отці відслужили панахиду. Трьома старшинами — членами Української Громади було тако-ж внесено до церкви розвернутого прапора Громади з креповою стрічкою.

Хор під керуванням п. Володина своїм гарним співом спричинявся до утворення відповідного настрою у присутніх.

Під час панахиди п-о. Дмитро (болгарин), що на протязі 11 років є українським духовником, сказав промову, в якій зазначив велику заслугу рано відійшовшого борця за свою батьківщину, зауваживши, що дух Петлюри не припинив праці, розпочатої ним на землі, і там, на небесних висотах, благає милосердного Бога, щоб він зглянувся на поневіряння українського народу і скорше після визволення від ворогів та здобуття самостійної великої Української Держави. Наприкінці п-о. сказав: «Дорогі українці, принесімо гарячу молитву за спокій душі героя-мученика, який життя своє віддав на вівтарь своєї батьківщини, щоб Бог почув нашу і його молитву і скорше привів нас до рідної хати».

Ця промова священника-чужинця припала глибоко до серця всім присутнім.

Після панахиди відбулася святочна академія, яку, за відсутністю на той час голови Української Громади проф. Парашука, відкрив місто голова п. Полтавченко.

Після вступного слова п. Полтавченко зачитав тако-ж реферат, в якому зазначив, кого втратила Україна зі смертю бл. пам'яті С. Петлюри та яку прірву ганебний вбійник, а разом з ним жидівство, що його підтримало, положило між українським та жидівським народами, що так шкідливо відб'ється в майбутньому на співжитті цих двох народів.

Після реферату п. Круницький заспівав свої кобзарські пісні «Плач козака УНР» та « В шос-

ту річницю смерті Петлюри», якими зворушив присутніх до сліз.

Від націоналістів промовляли пп. Колесниченко і Шеманський.

Після цих промов п. Полтавченко закрити академію, подякувавши присутнім за те, що шанували її своєю присутністю.

Г. Карпилівський.

— З життя української Громади в Софії. 26 червня с. р. відбулися річні загальні збори Української Громади в Софії. Після звіту Ради Громади і Ревізійної Комісії про діяльність Громади за цілий рік, збори подякували Раді за труди, положені до організації праці Громади.

При переобранні керуючих органів Громади на голову Ради було виставлено кандидатуру п. проф. Паращука, якого й було одностайно обрано гучними оплесками. На членів Ради обрано пп. Крушицького, Дементюка, Маринчина і Салівона. На запасових членів до Ради обрано пп. Володина та Педашенка. До Ревізійної Комісії обрано пп. Тимофіюка, Войницького і Пацюка - Іванова. Запасовими членами до Ревізійної Комісії — пп. Рибалку та Ів. Мишустина.

— З життя Української Громади в Пловдіві. 24-го травня в Українській Громаді у м. Пловдіві відбулися чергові загальні збори, на яких ухвалено звернутися до Української Головної Еміграційної Ради з проханням зарахувати Українську Громаду в м. Пловдіві до складу членів названої Ради. На цих же зборах піднято було питання про обрання полковника Б. Цибульського почесним головою Пловдівської Громади, приймаючи на увагу його турботи і праці на користь Громади. В закритому балотуванні питання вирішено позитивно в одностайному рішенні всіх членів, присутніх на зборах. Загальними зборами затверджено також прийняття в члени Громади трьох українців, які подали заяви.

У Бельгії

— Шоста річниця смерті Головного Отамана в Flémalle-Grande. 27 травня с. р. Українська Демократична Громада у Flémalle Grande влаштувала урочисту академію, присвячену пам'яті С. Петлюри.

На академії секретарем Громади п. Яскевичем зачитано було короткого, але дуже цікавого реферату «С. Петлюра — український національний герой». Реферат присутніми було прослухано дуже уважно. На салі було тако-ж три українці з Закарпатської України, на прохання яких було по рефераті докладніше доложено про історію українського визвольного руху, про нашу збройну боротьбу за самостійність України, про нашу поразку та про теперішній стан змагань українського народу до волі на всіх українських землях.

Святочну академію закінчено було співом «Чуши, брате мій» та «Ще не вмерла Україна».

— Засновання нової української організації в Брюсселі. 25 червня с. р. повстала в Брюсселі нова українська організація під назвою «Незалежна Україна». Ця організація повстала наслідком розпаду Української Громади в Брюсселі. Причини, що довели до цього одну з найстарших українських організацій в Бельгії видно з протесту, заадресованого до управи бувшої Української Громади і поданого більшістю бувших членів цієї Громади.

На голову «Незалежної України» обрано п. Я. Олексіюка, на секретаря — п. Косця, на скарбника — пані Олексієвою.

Подаємо нижче згаданий тут протест.

«До Управи бувшої Громади м. Брюсселя.

«Ми нижче-підписані цим протестуємо проти демагогічного і некультурного провадження життя Громади управою Громади і її головою п. Андрієвським.

«Ми констатуємо слідує:

«1. Організаційне життя в Бельгії укр. громадян стало на хиб-

ний шлях від часу, коли справи партійні були поставлені вище загально-українських.

«2. Повний розпад укр. організації від часу, коли було створено Національну Раду (котра до речі складалась майже з однієї Брюсельської Громади).

«3. Національна Рада стала експозитурою партії і ухилилась від контролю укр. громадянства в Бельгії, виступаючи на зовні від його імені.

«4. Безконтрольні та самочинні виступи назовні від імені укр. еміграції в Бельгії були невдачі і навіть скандальні.

«5. Управа громади (вона-ж управа Нац. Ради) знехтувала статут, узурпувала владу в житті Громади і провадила всі справи не за згодою її членів, а лише за вказівками своїх партійних провідників.

«6. На загальні збори громади 18-6-32 Управою громади в скандальний спосіб було приведено невідомих нам людей, котрі ніколи не були в громаді і ніколи не були прийняті загальними зборами. Цим людям головою управи, не дивлячись на статут і протести членів, в диктаторський і демагогічний спосіб дозволено було голосувати нарівні з дійсними членами.

«Наші численні спроби порозумітись і провадити життя організованим громадським способом не дали успіху, тому ми покидаємо таку специфічно-партійну організацію і закладаємо нову на засадах вільності і рівноправності її членів, котра буде працювати для інтересів загально-українських, а не для партії. Відповідальність за розбиття старої укр. організації паде в цілому на вас.

Ми заявляємо свої права на певну частину майна Громади, яке належить нам, як найстаршим членам-основателям Громади. Від цієї дати ми відбираємо вам право на виступи зовні від імені цілої укр. еміграції в Бельгії.

«Не бажаючи виносити наших внутрішніх непорозумінь по-між чужинців, ми надіємось, що ви приймете це до відома і будете притримуватись наших домагань.

«3 правдивою пошаною (слідують підписи 11 членів брв-шої Укр. Громади м. Брюсселя). Брюссель, 20-6-32».

— Український відділ у Королівській Бібліотеці в Бельгії. Заходами представництва Головної Еміграційної Ради в Бельгії улаштується український відділ при славнозвісній Королівській Бібліотеці Бельгії.

Цю велику й знамениту Бібліотеку відвідують не лише бельгійці, а тако-ж і чужинці, чому український відділ при Бібліотеці набуває ще більшого значіння.

В зазначеній бібліотеці всі видання, як книги, журнали, бюлетені й т. д. трактують однаково. При Бібліотеці існують відділи книжок ріжними мовами, як голландською, англійською, німецькою та ин.

Українському громадянству та установам належить надати українському відділові Бібліотеки належний пристойний вигляд. Тому проситься не забувати його та надсилати до нього ріжні українські видання на адресу: Ministère des Sciences et des Arts. Bibliothèque Royale de Belgique, 5, rue du Musée, Bruxelles, Belgique.

Зміст.

Париж, неділя, 10 липня 1932 року — ст. 1. К. Ніко. Листи до земляків, XI — ст. 2. Г. Л. Л. Другі роковини — ст. 6. К. Мацьевич. Перед поворотом на Україну — ст. 10. Ст. Сірополко. Планування науки на совітській Україні — ст. 26. З українського життя в Чехословаччині — ст. 28. В. С. З життя й політики — ст. 31. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 34. З листів з України — ст. 36. Хроніка. Голос на Україні — ст. 38. З українського життя на еміграції: У Франції — ст. 38. У Польщі — ст. 40. В Австрії — ст. 44. У Німеччині — ст. 45. У Болгарії — ст. 45. У Бельгії — ст. 46.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем, виходить у 1932 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1932 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1/2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 б.	6 б.	2 б.	0,60 б.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris V.

Закордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а : P. Filonovic. Horni Cernosice u Prahy, s. 107. П о л є б р а д и : п. інж. Бурачинський. Ukr. Hosp. Akademie Podebrady. 4) В Польщі — J. Lipowski, ul. Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowski. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103 Av. A. New York, N. I., U. S. A. 6) В Царьгороді : M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie. 7) В Б е л ь г і ї — Georges Jakovliv, Ing. 61, rue de Dave, Jambes — Namur. Chèque Postal 234465.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко

Le Gérant : M-me Perdizet.